

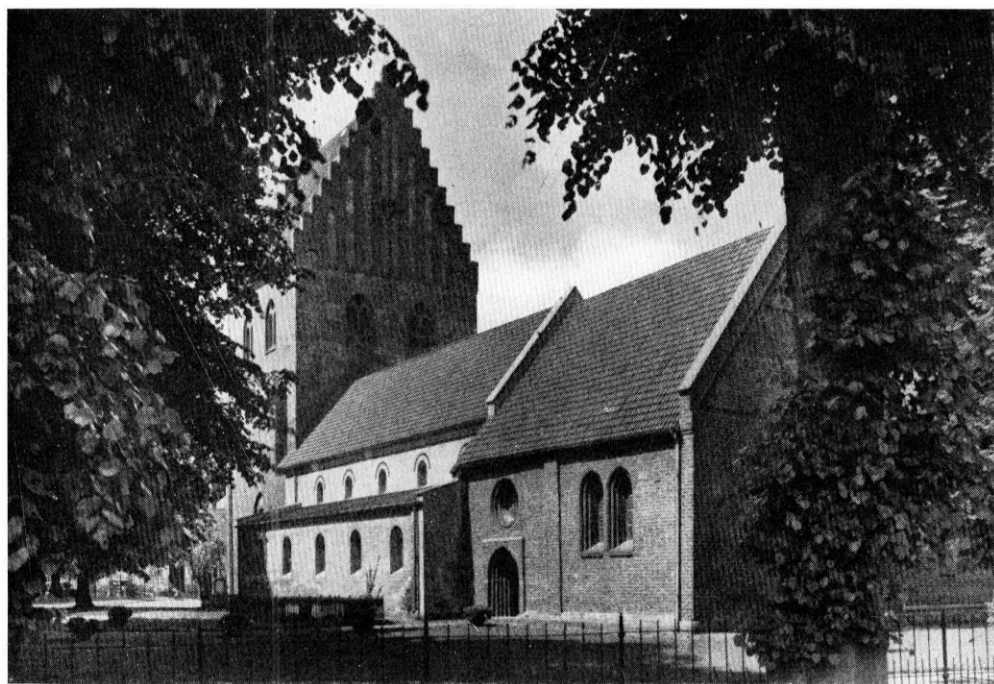

Fig. 1. Stubbekøbing. Ydre, set fra sydøst.

Aa. RI. 1947

STUBBEKØBING KIRKE

Kirken har efter en sen tradition været viet til *S. Anna*, for hvem der var opført et kapel ved kirken¹. Et *S. Annas* alter var muligvis stiftet af herremændene på Halskovgaard (Horbelev sogn), idet to af disse nævnes blandt de adelige, som præsterne bad for ved hver *S. Annas* højtid, der afholdtes for alteret². 1464 nævnes *Vor Frue* og *S. Peders* altre³, 1535 *S. Olufs* alter⁴.

Kapeller. Foruden *S. Annas* kapel¹ omtales 1532 *S. Gertruds* kapel⁵. 1497 nævnes *Guds Legems* kapel i Stubbekøbing⁶, men det er uvist, om det har haft tilknytning til kirken.

Gilder var knyttet til *Vor Frues* og *S. Peders* altre³, og *S. Gertruds* gildet i byen var sikkert knyttet til kapellet for denne helgeninde⁷.

På grund af kirkens ubemidlethed og bygningens dårlige stand fik byens borgere flere gange sidst i 1500'rne tilladelse til at anvende deres byskat til dens reparation⁸, og 1576 gav kongen borgmester og råd i Stubbekøbing tilladelse til i et ikke betegnet antal år at oppebære kronens part af tienden af Moseby sogn på Falster til kirkens bygning⁹. 1786 gav hver kirke i landet een rdlr. til at hjælpe kirketårnet med¹⁰, og 1790 blev der af statskassen bevilget 1000 rdlr. til opsættelsen af en ny tårnafslutning (se s. 266), da tårnet ansås for et vigtigt og uundværligt sømærke¹¹. Et forslag fra 1884 om at forsyne tårnet med en mast, fra hvilken meteorologiske meddelelser kunne bringes til landboernes kundskab, nød ikke fremme¹².

Kirken ligger ved det smalle torv midt i den gamle by på næsset mellem Grønsund og det nu tørlagte nor, der indtil 1600'rne dannede en udmærket

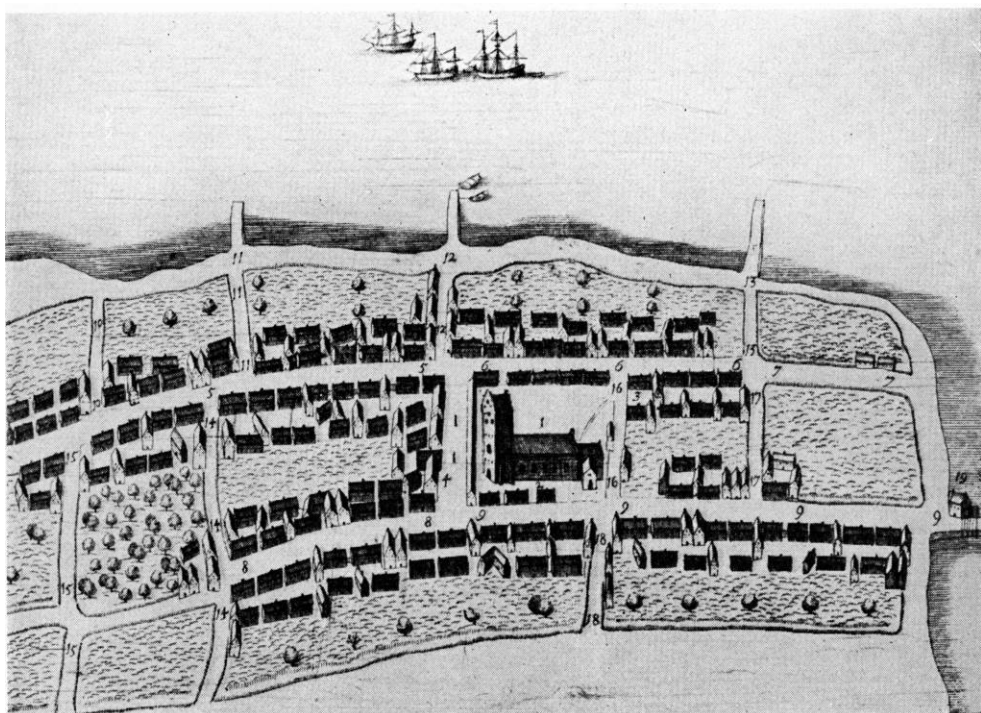

Fig. 2. Stubbekøbing. Udsnit af Resens plan o. 1670.

havn (fig. 2). 1858 anlagdes en ny kirkegård syd for byen, og kirkepladsen, der kun mod syd og øst er nogenlunde rummelig, har i mange år ikke været anvendt til begravelser, men er bevoftet med store træer og omgives af huse og jerngitre. 1693 blev der aget store sten til kirkegårdsgærdet (rgsk.), og 1827 blev der til gærdets sydside sprængt sten på Kongsnæs (rgsk.). Den vestre indgang fik 1796 to kvadmurede piller, en port af eg og to store kugler på pillerne¹³. 1814 og 1819 blev der ofret store beløb på ringmurens reparation. Den blev 1875 erstattet af et højt jernstakit mod øst og vest (rgsk.).

Kirken består af romansk skib med kor i overgangsstil samt sengotisk sakristi, nordkapel og tårn (fig. 3). De romanske dele er af kridtsten med dekorativ anvendelse af tegl, de øvrige bygninger af røde munkesten. På korets sydside har ligget en bindingsværksudbygning.

Den romanske kirkes kor er forsvundet uden at efterlade synlige spor. Af det basilikale skib er søndre sideskib og arkademur samt østgavlen bevaret, mens alt andet, der nu fremtræder i romanske former, skyldes rekonstruktion. Skibet måler indvendig 60 x 40 romerske fod å 29 cm, og midtskibet udgør nøjagtigt halvdelen af bredden.

I de romanske dele består materialet af omhyggeligt øksetildannede kridt-

STUBBEKØBING KIRKE

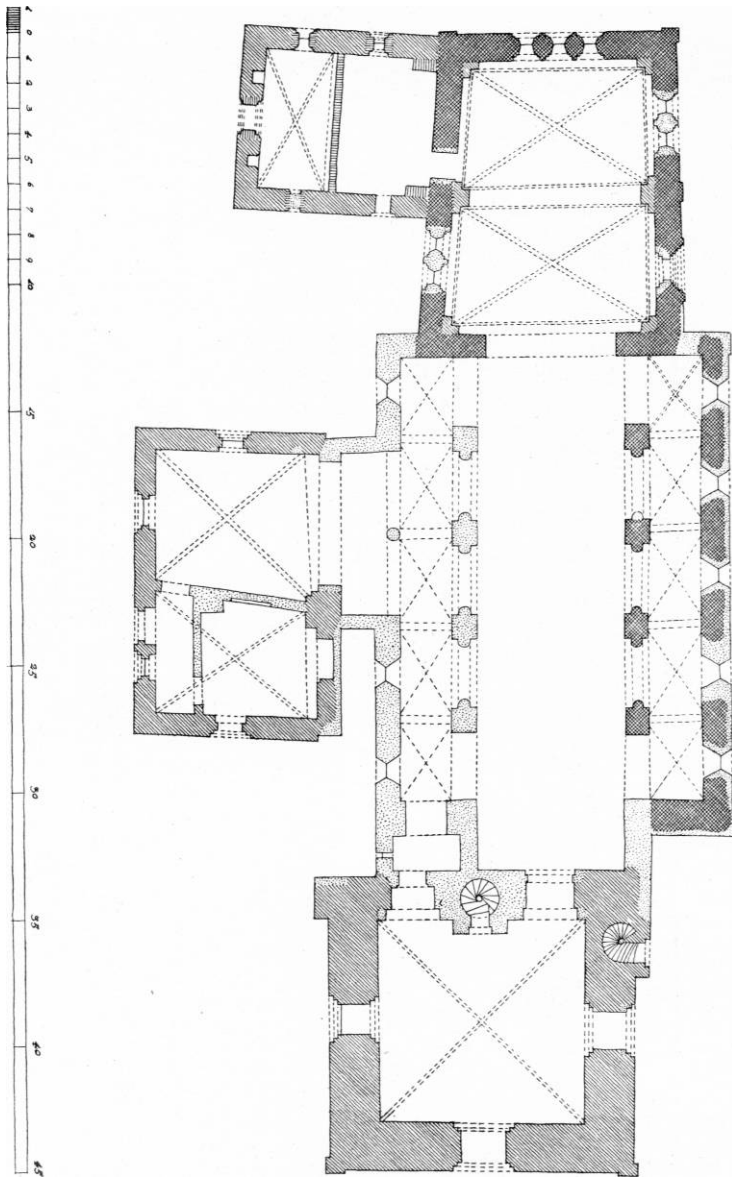

Fig. 3. Stubbekøbing. Plan. 1:300. Øst opad. Målt af J. Thomsen 1943.

stenskvadre, de mindste på størrelse med en munkesten, de fleste noget større. Lejefugerne er overalt gennemgående, dog er der — muligvis på grund af moderne skalmuring — ikke forbandt mellem langmur og gavle, og et enkelt sted er der under højkirkevinduerne foretaget en udretning med et flækkeskifte. Til detaljer i arkadepillerne er der anvendt røde munkesten af størrelse 27—28 x 13 x 8 cm. Indvendig ses en uregelmæssig kampestenssyld.

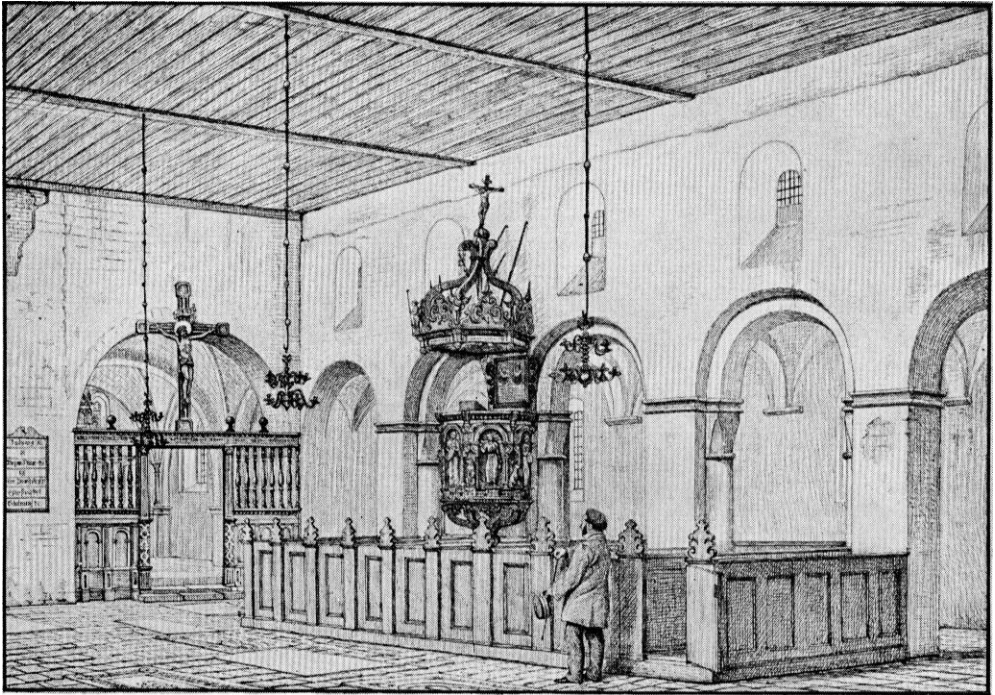

Fig. 4. Stubbekøbing. Indre før restaureringen. Efter tegning af J. Kornerup 1859.

Udvendig er hele søndre sideskibs ydermur moderne skalmuret med granitsokkel, hjørnelisener og gesims. Ved restaureringen 1881 viste kridtstens-soklen sig at være så stærkt forvitret, at det end ikke med sikkerhed kunne afgøres, om den havde haft fremspring. Man mente dog at have konstateret en hulkant over en retkant. Hjørnelisenerne blev der fundet spor efter, og dørstedet i andet fag fra vest stod tilmuret med munkesten, men gesimsen var helt forsvundet¹⁴. De rundbuede sideskibsvinduer er rekonstruktioner, der har afløst større, fladbuede, falsede vinduer, som vistnok var sengotiske. Sideskibets østgavl har en overgang været gennembrudt af en lille dør; den svære vestgavl er kun romansk i ca. den halve tykkelse, og det er således misvisende, når den nu udvendig er kridtstensklædt. Højkirkevinduerne er vist i alt væsentligt romanske, dog blev deres omløbende savskifte tilføjet 1887.

I det indre er de romanske dele bedre bevaret. I nordre sideskibs østgavl er fundet spor af en alterniche; på det tilsvarende sted i søndre sideskib har der senere været hugget en dør. Efter iagttagelser under restaureringen har murenes inderside været pudset. Hele søndre arkademur er næsten intakt (fig. 5). Arkadepillerne har en højde af 12 fod à 29 cm til vederlaget for de runde buer. Pillesoklerne var indtil sidste restaurering delvis skjult under gulvet; de består af glatte kridtstensskifter mellem to munkestensskifter, hvoraf

Fig. 5. Stubbekøbing. Indre, set mod øst,

Aa. Rl. 1947

det nederste er profileret med en skråkant, det øverste med en hnlkant. Den østre og vestre arkadebue går glat over i gavlvægge og piller, mens de tre øvrige har en bred fals, der bæres af halvrunde søjler. Plinten har pillens profil, og basen, der er af tegl og overalt er nymuret med anvendelse af de gamle former, danner en slags hjørneblade som overgang til det halvrunde søjlelegeme, som er af kridtsten med undtagelse af en teglstensvulst, der er indskudt som andet skifte, og en lignende skaftring under det høje, smukke trapezkapitæl. Abakus dannes af to teglskifter profilerede med en vulst og en nedadvendende hul-kant (fig. 6). Abakusprofilet fortsætter rundt om hele pillen. Halvsøjlen har megen lighed med den tilsvarende bygningsdel i Sorø kirkes nordre sideskib¹⁵. De rundbuede højkirkevinduer har på indersiden en lille fals, før smigen begynder. En overgang har det nederste af vinduerne været dækket af sideskibstaget (fig. 4).

Hvælvene i sideskibet har gjordbuer af kridtsten, der på ydermuren løber af på en lille udkrægning med skrå underkant af samme materiale. De fire vestre fag har grathvælv, som må antages at være oprindelige, det østre har unggotiske trekløverribber og rundstav langs den østre vægbue (fig. 6). Korbuen er i sin nuværende skikkelse nymuret.

Ændringer og tilføjelser. Gravninger i koret har vist, at der ca. 30 cm under

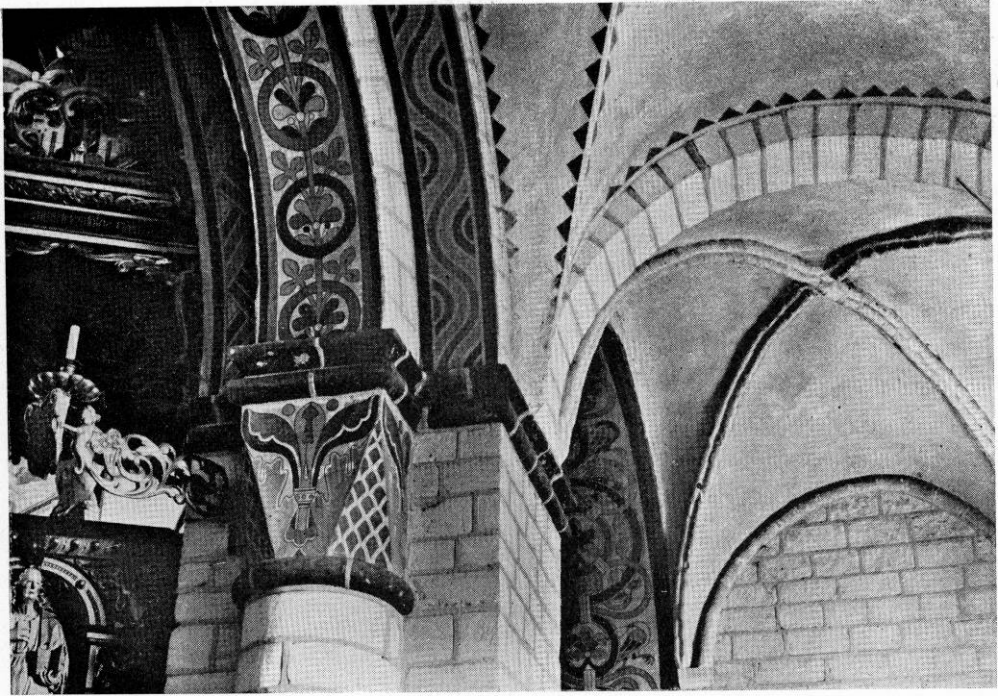

Fig. 6. Stubbekøbing. Sydøstre arkadepille og sideskibshvælv (s. 260).

Aa. RI. 1947

gulvet ligger et lag af trækul og aske¹⁶. Det kan ikke afgøres, om dette brandlag markerer en vådeild, eller om det skal sættes i forbindelse med de krigeriske begivenheder midt i 1200'rne. Branden kan have forårsaget, at det romanske kor o. 1250 blev erstattet af en senromansk korbygning, men den kan også have givet stødet til korets overhvælvning få år efter.

Det senromanske kor er bygget af røde munkesten på 26—27—28¹/₂ x 13 x 8—8,5 cm med mange sortbrændte bindere i meget regelmæssigt munkeskifte. Soklen er overalt fornyet, dog ses i sakristiet den gamle at have haft en simpel skråkant. Koret har flade lisener på østhjørnerne og midt på langmuren. Østgavlen (fig. 7) har et svagt tilspidset, trekoblet vindue; de ydre false er runde og mødes mellem vinduerne i en halvsøjle, indenfor følger en trekvartstav, og først derefter er falsen smig. Indvendigt har vinduet ganske samme profil. Sålbanken er nymuret. Gavltrekanter er ved savskifter mellem løberskifter delt i fire ligebenede trekant; i den øverste sidder et græsk kors med tværgrene på de lodrette arme. Gavlkammene, som er glatte med et udkraget skråkantskifte, er nymurede. Gavltrekantens inderside er af kridtkvadere, antagelig fra det romanske kor.

Sydsidens præstedør sidder i et lille portalfremspring, der nu er afdækket med en kridtstensskråkant (fig. 8). I den mangefalsede døråbning er veder-

laget af (ny) kridtsten, der over trekvartstavnene danner en vulstring, men ellers er bindig med murværket. Indvendig sidder præstedøren i en fladbuet fals. Over døren er ved sidste restaurering indsat et stort rundvindue og ved siden af et tokoblet vindue. Gesimsen er ligeledes ny. I korets nordside er ydermuren og vinduet nymuret; der har ikke været vindue i østre fag. Præstedøren stod før restaureringen tilmuret, og vinduerne havde form som skibets.

Indvendig er den brede korbue flyttet lidt mod nord ved sidste restaurering. Den overliggende gavltrekanter er muret helt af munkesten med en rundbuet åbning i fladbuet spejl. I nordmuren ses en tilmuret niche, og i østmuren er indhugget et senmiddelalderligt monstransskab (s. 279). Koret har oprindeligt haft fladt loft, men meget snart efter opførelsen er der indbygget to fag senromanske *hvælv*, der delvis dækker østvinduernes profilering. De har svære vægpiller med stejlt karniskapitel, toenhals stens gjordbue og helstens vægbuer med rundstav langs kappekanten. Kapperne er helstens og kuppelformede, og de ca. 22 cm brede, halvrunde ribber løber ned på dværgsøjler med konisk kapital, hvis skaftring fortsætter omkring langvæggenes piller. Dværgsøjlen ender forneden med en vulst over en konisk afslutning.

Skibets udvidelse står måske i forbindelse med Stubbekøbings opsving som Falsters førende købstad, måske er den foranlediget af den ovenfor omtalte brand. I alle tilfælde blev i sidste halvdel af 1200'erne midtskibets vestgavl og hele nordre sideskib nedrevet, og der opførtes en ny nordmur ca. 2,5 m udenfor den gamle samtidig med, at vestgavlen blev flyttet en lille meter ud. Muren blev bygget som kassemur, udvendig af munkesten, der er lidt tyndere end korets, i munkeskifte, indvendig væsentligt af kridtsten, som også udgjorde hovedmassen af murfylden. Over den vestlige del af murbuen til S. Annas kapel er fundet rester af et lille, smiget vindue¹⁷. Fra denne byggeperiode er nu kun bevaret et kort murstykke mellem kirken og S. Annas kapel, men opmålingen fra 1861 (fig. 10) viser, at nordvesthjørnet har haft en diagonalstillet støttepille, mens det andet hjørne havde en almindelig støttepille, og en lignende er utvivlsomt endnu bevaret i S. Annas kapels murværk. Det følger deraf, at man havde påtænkt en overhvælvning på fem ganske smalle fag, der respekterede den romanske arkadeinddeling i sydsiden, men overhvælvningen er aldrig kommet til udførelse, og skibet stod før sidste restaurering med fladt bræddeloft (fig. 4).

S. Annas kapel på skibets nordside er en sengotisk tilbygning, der i kraft af sine gode proportioner er en af landets smukkeste, gotiske kapelbygninger. Støttet op mod det gotiske skibs piller er kapellet opført af ret korte, røde munkesten i munkeskifte med mange sorte bindere over en syld af svære kampesten. I langmuren findes flere sten med teglværksstempler, K H (?) i en cirkel. Over et profileret tilbagespring af kridtsten følger i murværkets underste halvdel

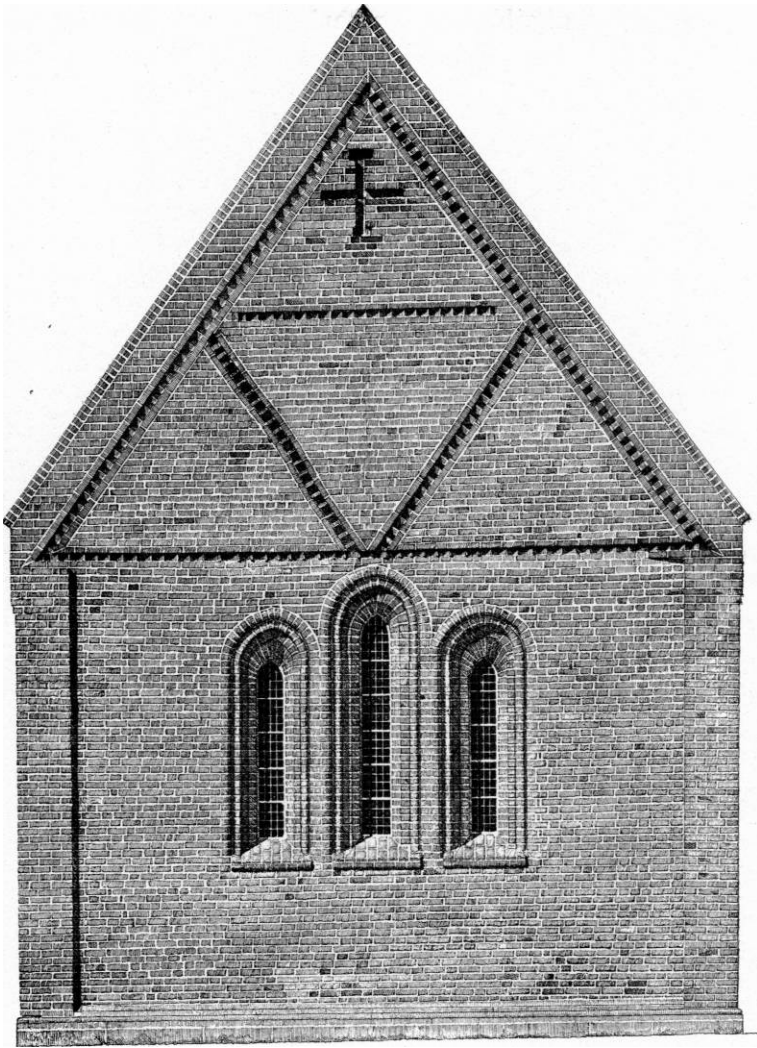

Fig. 7. Stubbekøbing. Korets østgavl. 1:100. Målt af Svend Limkilde 1943 (s. 261).

yderligere fire bælter af kridtsten, og under langmurens gesims af to udkræninger ligger et profileret kridtstensbælte med omtrent samme profil som sokkeltilbagespringet. Østgavlens former fremgår af fig. 11. Trappekammen er om-muret. Langmuren har en bred, fladbuet dør i spidsbuet spejl mellem to ulige brede vinduer med rundbuede og fladrundbuede, trefalsede stik. Vestgavlen har et fladbuet vindue i dobbeltfals, spidsbuet spejl; før sidste restaurering stod det tilmuret. Gavltrekanter har over et savskifte og en lang, rektangulær

blænding tre spidsbuede højblændinger flankeret af cirkelblændinger og øverst en falset cirkelglug under en lille, kun eet skifte høj rektangelblænding. Kamtakkerne er delvis gamle.

Indvendig stod kapellet før sidste restaurering som eet rum under to skæve krydshvælv med vægbuer i sydsiden. Det østre stod ved en dobbeltåbning i forbindelse med skibet, i mellempillen indgik skibets udvendige støttepille; det vestre fag har tjent som våbenhus, men døren til skibet er nu tilmuret.

Tårnet blev i sengotisk tid opført ca. 1,5 m vest for skibet, som sattes i forbindelse med tårnet ved en kort vestforlængelse af mursten, hvorefter den gamle gavl blev nedrevet. En rest af vestforlængelsens murværk står nu som pille på tårnets nordøsthjørne. Det svære tårn har en kraftig kampestenssyld og er bygget af munkesten i munkeskifte og har spinkle hjørnepilastre på understokværkets vesthjørner. I syd-øst har det et samtidigt trappehus. Tårnrummet har — at dømme efter en stor bue, hvoraf et stykke ses udvendig over nordre sideskib — stået i forbindelse med skibet i hele sin bredde. Det har i nord og syd store, dobbeltfalsede vinduer med ommurede fladbuestik i spidsbuet spejl. I vest har siddet et tilsvarende, men det er tilmuret efter at den oprindelige, fladbuede portal er forhøjet. Trods gamle afsæt i murværket synes der ikke før ved sidste restaurering at have været bygget hvælv i tårnrummet. Trappehuset har fladbuet dør, loft af fladbuer og indadsvejede trin om rund spindel. Tårnhvælvet dækker over to store, fladbuede spareblændinger i hver af de tre sider; mellemstokværket har i hver af de fri sider tre små, fladbuede glugger, som indvendig sidder i en niche, i hvis bund der ligger en ca. 13 x 16 cm egestok med taphul for en hagebøsse. Seks skifter under østre glamhullers underkant ses to små, fladbuede glugger, der ikke gør sig bemærket udvendig. Klokestokværket har til hver side to nye, spidsbuede tvillingglamhuller; tidligere sad lemmene indvendig i en flad, retkantet fals. Gesimser og tårngavle er nye og skyldes restaureringen 1881—82.

1633 blev tårntoppen »genopbygget«¹⁸, og på vestsiden sidder øverst i gammel mur jerncifrene 1790 til minde om, at byen dette år lod opsætte en ny tårnafslutning i form af en stor lanterne¹⁹ (se s. 256). Foranledningen var, at den 1633 opførte tårntop var faldefærdig, så det var frygteligt for menigheden at søge Guds hus og for de familier, der boede i nærheden, og klokkerne ringedes med livsfare (rgsk.). Tømmermester Sebastian Brun og murermester Adam Zimler, begge af Vordingborg, afgav et tilbud på 4500 rdlr., for hvilken sum foruden tårnet også kirken og kirkegårdsmuren skulle istandsættes. Ved arbejdets udførelse blev den godkendte tegning ikke fulgt nøjagtigt, der blev sparet på tømmerets længde, og kirkeværgen erklærede misfornøjet, at tårntoppen var så flad og hæslig, at den beskæmmede hele bygningen (rgsk.) til trods for, at tårnet på grund af sin funktion som sømærke havde fået den

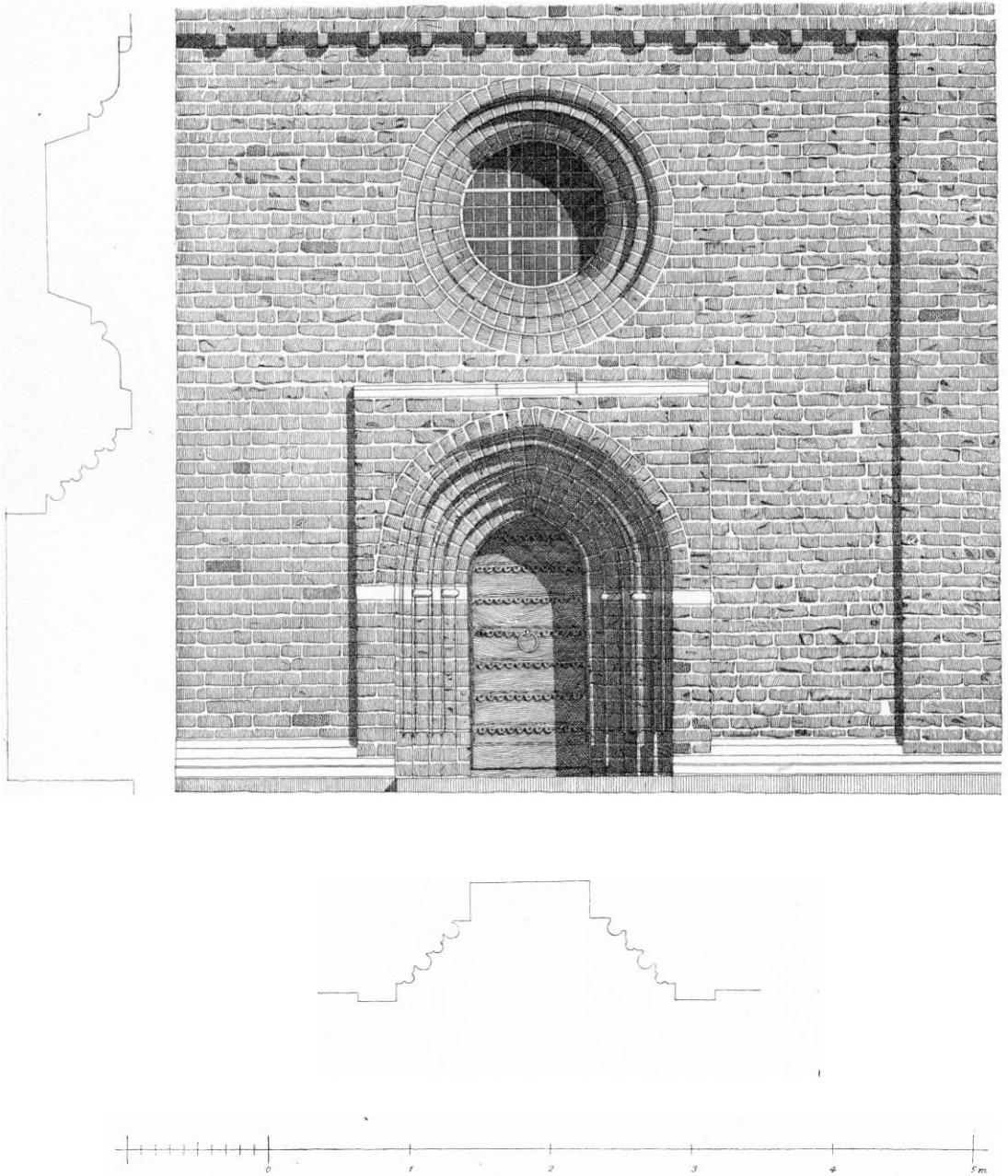

Fig. 8. Stubbekøbing. Dør på korets sydside. 1:50. Det runde vindue er moderne.
Målt af Erik Glud 1943 (s. 261).

betydelige højde af 54 alen 22 tommer eller omtrent 6,5 m mere end det nuværende tårn. Det skulle, for at give den nødvendige vandaflledning, have været 2 alen $19\frac{1}{2}$ tomme højere, og tømrermesteren blev af retten dømt til at

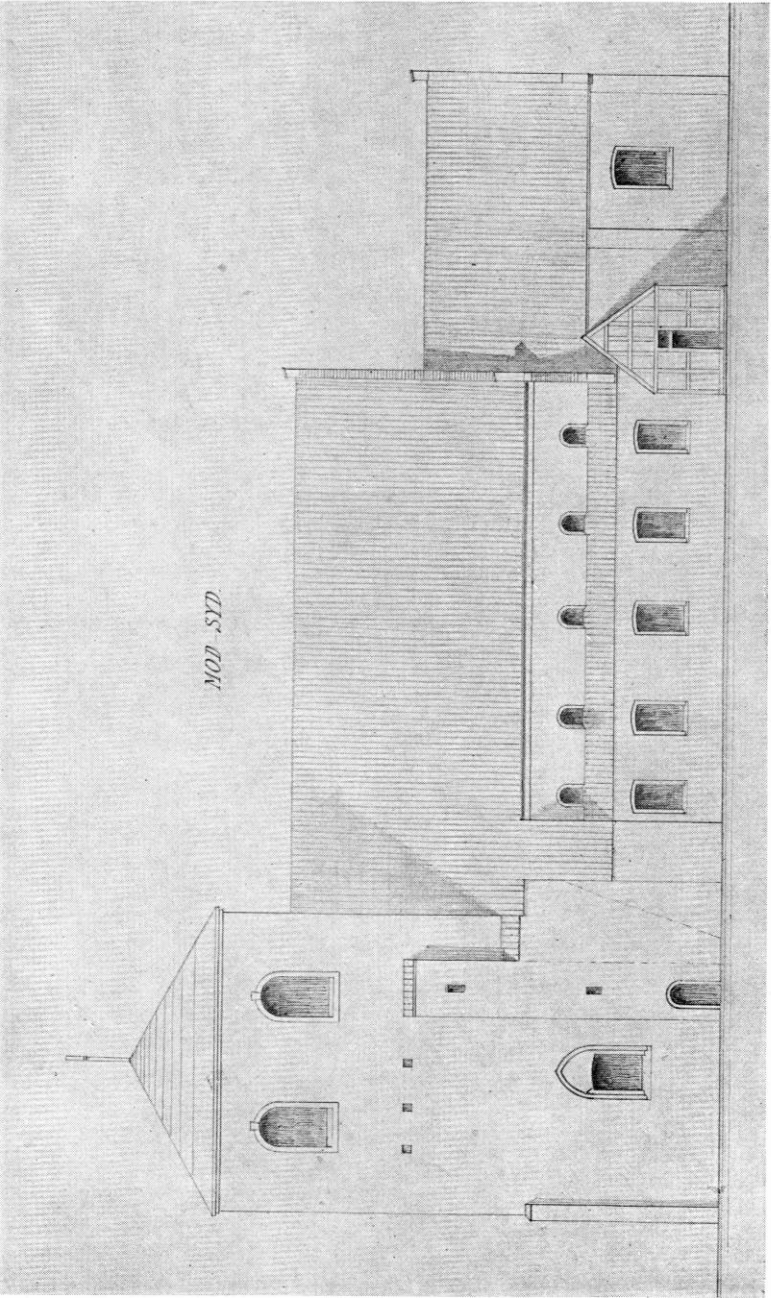

Fig. 9. Stubbekøbing. Sydsiden for restaureringen. 1:300. Målt af V. Tvede 1861.

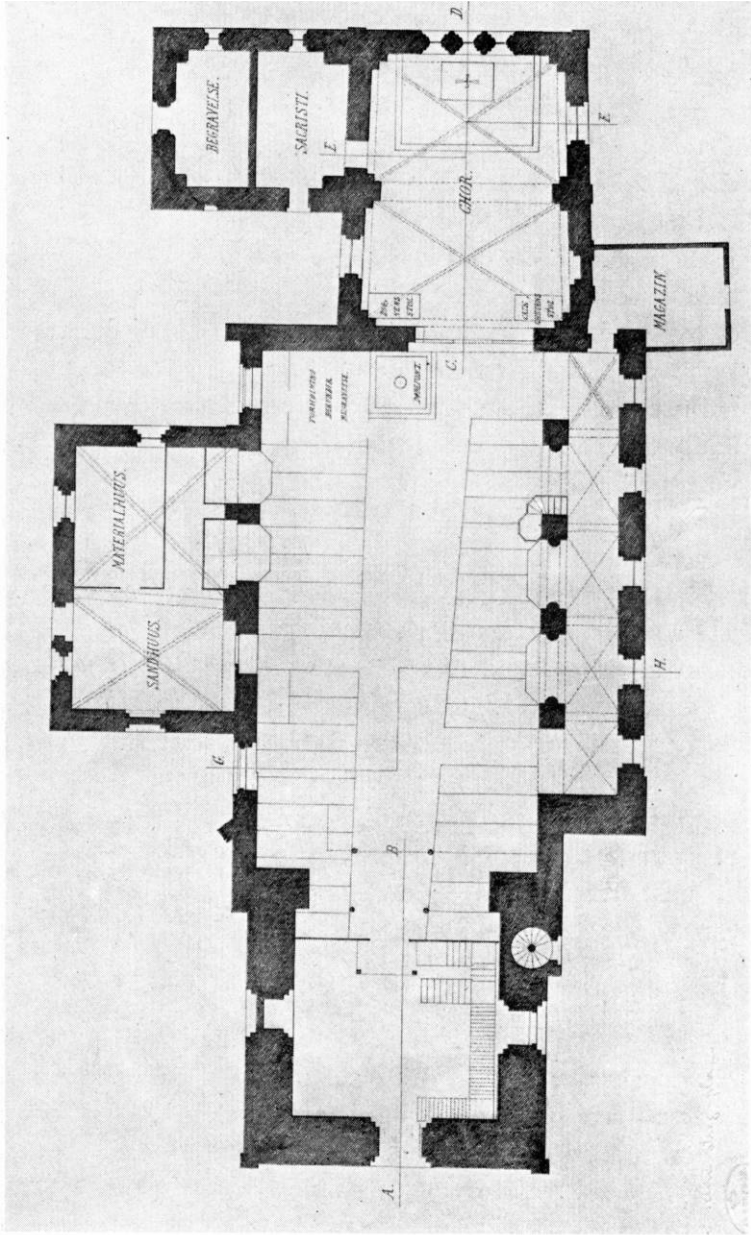

Fig. 10. Stubbekøbing. Plan for restaureringen. 1:300, Målt af V. Tvede 1861.

rette fejlen. Ved synet over kirken efter reparationens fuldendelse nævnes, at tårnet var malet brunrødt med hvide streger. Tårntaget var blytækt.

Byens borgere lærte aldrig at forlige sig med den uheldige ombygning, og efter at tømrermester Rasmussen af Stubbekøbing 1846 havde udarbejdet tre forskellige projekter til en ny løsning, fik han 1852 arbejdet i entreprise for 1480 rdlr. (rgsk.). Efter at et nyt sømærke var opsat, fik tårnet et lavt pyramidetag med sandstensgesims og et kors, der 1854 blev malet med hvid oliefarve (rgsk.). Endelig blev et middelalderligt sadeltag rekonstrueret ved Storcks istandsættelse 1881—82.

Sakristiet på korets nordside er kirkens yngste tilbygning. Soklen er af kampesten med enkelte kridtkvadere, og 65 cm over terræn ligger en skråkant af kridtsten. Det øvrige murværk dannes af bæltter af røde og gule munkesten i munkeskifte og med temmelig varierende stenstørrelser. I gavlen sidder en fladbuet dør i rundbuet spejl, som i sin nuværende form antagelig er fra baroktiden; men en lille, fladbuet niche på hver side af dørens inderside tyder på, at der altid har været en dør på dette sted. Over et dobbelt savskifte er gavlen næsten af lutter gule sten og har fem højblændinger. I midtblændingen sidder en lille, tilmuret glug med trappestik. Gavlkammen med toptinde og fodspir er nyere. Østsiden har to falsede, rundbuede vinduer, der vist er oprindelige, og vestsiden har en tilmuret glug og en lille dør, der er udhugget senere²⁰. Rummet har været dækket af to samtidige krydshvælv med halvstens ribber på profilerede kragbånd og stærkt puklede kapper. Det søndre hvælv er nu nedhugget, og rummet er delt ved en væg under gjordbuen. Fra sakristiet fører en barokdør ind til koret; den har tidligere siddet længere mod øst.

†*Søndre våbenhus* foran korets præstedør var i sin sidste skikkelse en yderst beskeden lille bygning på fem fag bindingsværk. Det var opsat 1782 »i stedet for det gamle« for en bekostning af 68 rdlr. 2 mrk. (rgsk.). Det havde indgang i sydsiden og var sat i forbindelse med kirken ved en lille dør i søndre sideskibs gavl. Bygningen blev fjernet 1881.

Reparationer. 1576, 1585 og 1595 ydedes kongeligt tilskud til den bygfaldne kirkes reparation²¹; 1603 var kirken aldeles bygfældig og forfalden på bjælker og sparreværk, hvorfor kongen bevilgede den en del tømmer fra Gulland²²; 1689 skulle kirkens store brøstfældighed repareres (rgsk.). Tømrermester Brun havde 1790 lovet, at kirkens loft skulle blive »oval«, men han reparerede det blot, som det var, med anvendelse af de gamle brædder (rgsk.). 1771 blev der lagt 2300 nye tagsten på nordre side, men endnu 1847 blev der her udskiftet munketagsten (rgsk.). Endelig gennemførte man — efter at der havde været planer fremme om helt at nedrive kirken — 1881-82 under ledelse af Hans Storck den store istandsættelse, hvorved det romanske skib blev rekonstrueret på de gamle fundamenter — dog 18 tommer bredere, end det før havde været²³.

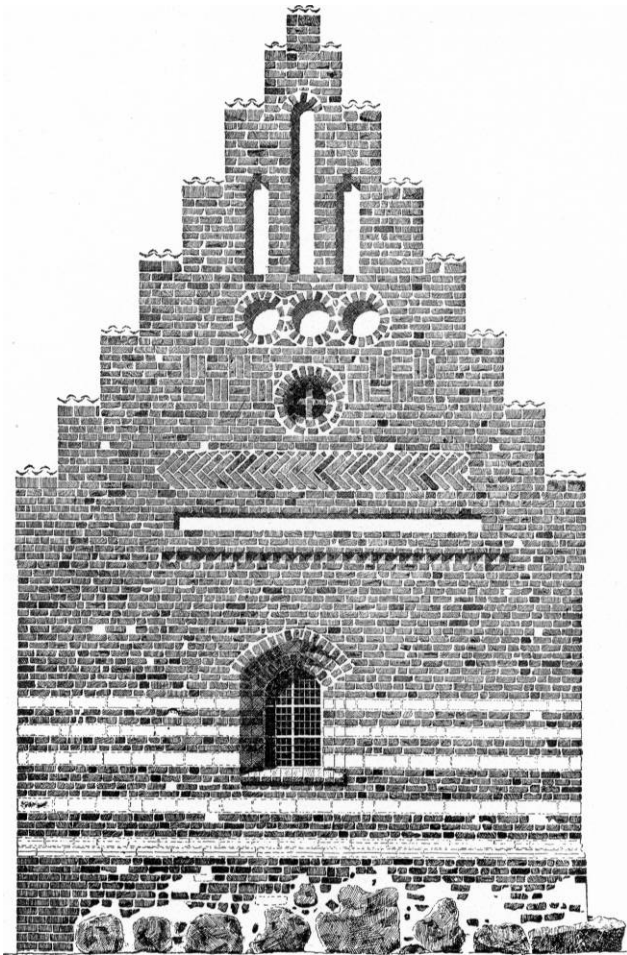

Fig. 11. Stubbekøbing. Østgavl af S. Annas kapel. 1:100.
Målt af Vagn Thorborg 1943 (s. 263).

De bevarede middelalderlige dele blev hårdhændet skalmuret, og skibets korte vestforlængelse blev ganske uhistorisk klædt med kridtkvadre. Korbuen blev ombygget og nordkapellet ved en stor bue sat i forbindelse med skibet, mens tårnrummet blev adskilt fra dette og fik indbygget et hvælv.

Kirken, der — som det ses over sakristiløftet — har været kalket allerede i middelalderen, står nu med blanke mure og tækket med munketegl undtagen på sideskibene, hvor der er kobbertag. Alle tagværker er nye.

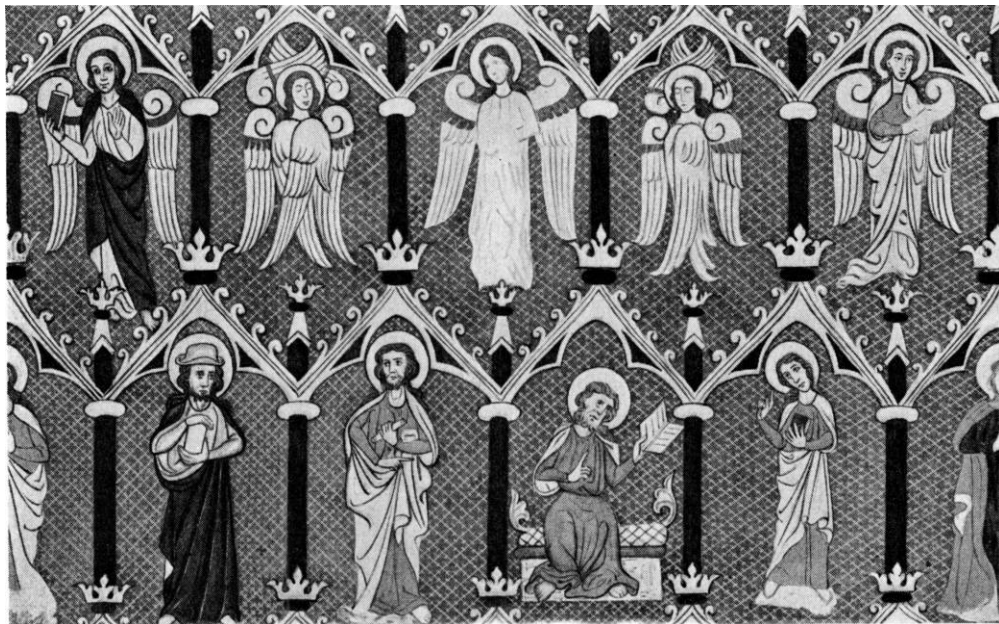

Fig. 12. Stubbekøbing. †Kalkmalerier på skibets østmur.
Efter akvarel af J. Kornerup 1881 (s. 270).

KALKMALERIER

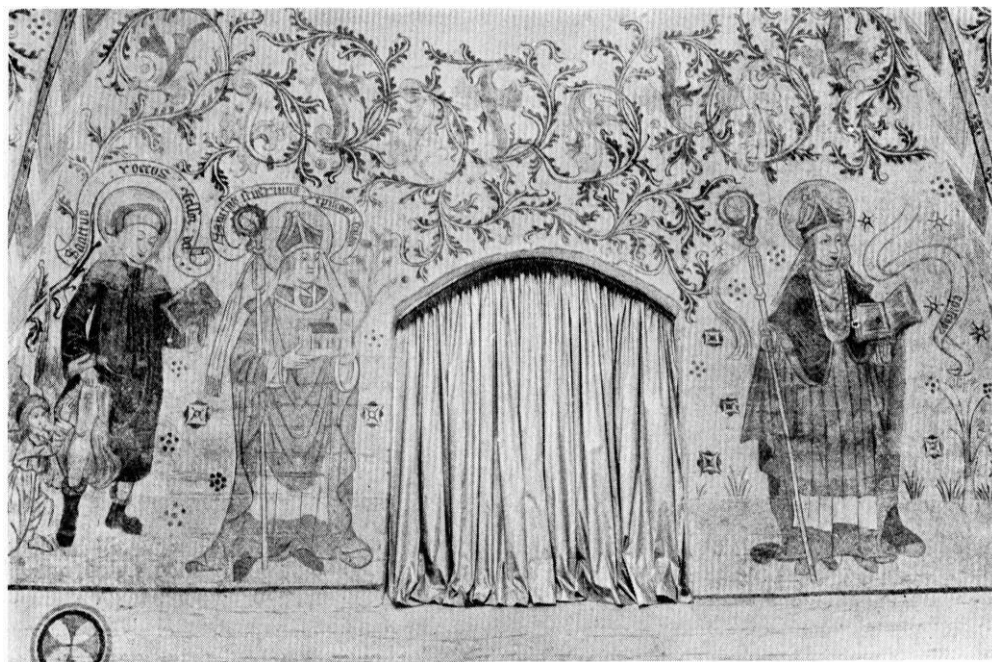
1) 1250—1300. Over *korbuen* var på hvid kalkbund malet en frise, der i midten viser Kristus på regnbuen omgivet af en mandorla og fire evangelistsymboler. På hver side heraf er fire rødbrune arkadebuer med grønne kapitælbånd. Under buerne står otte apostle, de øvrige fire har været malet på sidemurene, men kun en rest heraf er fundet på sydsiden, hvor der endvidere har været malet en engel, som peger op mod Kristusfiguren. Under den tronende Kristus har været malet en Veronicadug, og korbuen har været kantet af et rankeslyng. Billedet er hårdhændet overmalet, i virkeligheden ommalet, idet restauratoren, Kornerup, ved korbuens rykning mod nord 1881 følte sig foranlediget til også at flytte billedet, så Kristusfiguren stadig sad midt over buen (se fig. 20).

2) O. 1300, i *korhvælvet*. Væg- og gjordbuer er kvadermalede, dværgsøjler og den tilstødende del af gjordbuen malet med røde bølgelinier og ribberne med røde og hvide vinkelbånd. I ribbekrydsene og ved vægbuernes toppunkter er kapperne dekoreret med senromanske planteornamenter i røde, grønne og gule farver. Konturerne er let indridset i pudsens. Stærkt restaureret.

3) (Fig. 12) 1300—1325. †Nordligt på *skibets udvidede østmur* var malet en dekoration, der opgives at have været ca. 4 x 2 m stor²⁴. Kornerup følte sig overbevist om, at det var malet al fresco, idet konturerne var let ind-

Fig. 13. Stubbekøbing. †Kalkmaleri af den hellige Eligius's mirakel.
Efter akvarel af J. Kornerup 1881 (s. 272).

E. L. 1939

Fig. 14. Stubbekøbing. Kalkmaleri med helgener på nordvæggen i S. Annas kapel (s. 272).

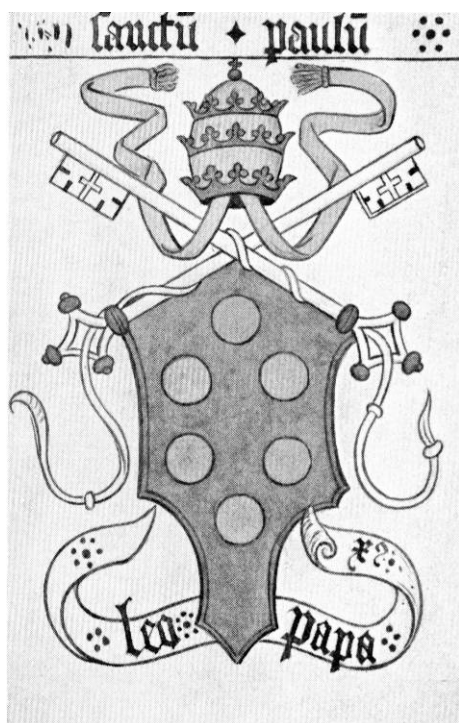

Fig. 15. Stubbekøbing. Kalkmaleri af pave Leo 10.s våben. Efter akvarel af J. Kornerup 1881 (s. 272).

ridsede i kalken og gentagne kraftige afvaskninger kun fik farverne til at stråle klarere. I tre rækker over hinanden — hvoraf den nederste var ødelagt — var på en baggrund som et sølvindvirket tæppe fremstillet apostle, engle og serafim stående i unggotiske arkader holdt i hvide og røde farver. Dragterne var enten hvide og røde eller hvide og grønne, kun den siddende figur var i gul kjortel. Konturerne var trukket op med rødt.

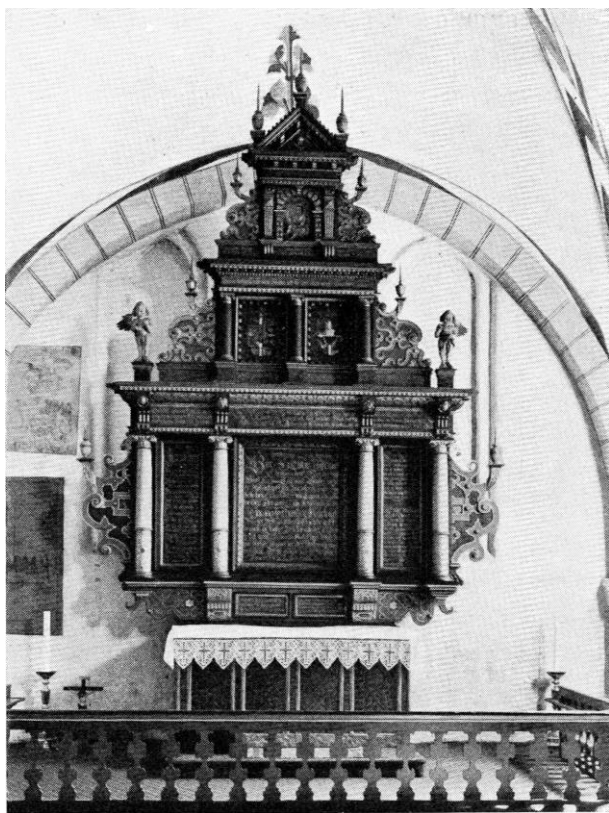
4) (Fig. 13) o. 1400. †På *skibets udflyttede nordmur* var malet et lille billede, 235 x 100 cm, der på meget fornøjelig vis fremstillede to scener af den hellige Eligius' legende. S. Eligius ses i bispeskrud og skødeskind som mirakelsmed med det midlertidig afhuggede hesteben, som han i billedets ene side er ved at hugge af eller sætte på igen, mens han i billedets midte står med benet i højre hånd på vej til essen og samtidig

med sin tang kniber en djævel i fristerindeskikkelse i næsen²⁵.

5) (Fig. 14) o. 1480, på nord- og østvæggen i S. *Annas kapel*. På en baggrund af blomster og stjerner og på et af græstotter flygtigt markeret terræn står på hver side af østvinduet de hellige bisper, S. Severinus med kirkemodel, og S. Nicolaus (?) med bog. Længst mod vest står pesthelgenen S. Rochus med en bog i venstre hånd og fremviser et pestsår, som en knælende engel velsignende løfter hånden imod. På østvæggen ses S. Martin til hest i færd med at skære en flig af sin kappe. Over helgenernes hoveder er skriftbånd med deres navne og derover et planteslyng, som må antages tidligere at have fortsat op i hvælvingstoppen. Ribberne er malet med vinkelbånd, og på undermuren findes et indvielseskors.

6) (Fig. 15) 1513—21. På *korgavlens nordside* findes pave Leo 10.s våben under indskriften »sanctu(s) Paulu(s) Leo papa X«; den samme udsmykning har også været malet to steder på skibets nedbrudte nordmur.

7) O. 1520. †I *korbu*en. Efter Kornerups bestemte udtalelse i undersøgelsesberetningen var dennes overmaling udført af samme hånd, som havde malet pavevåbnet. Apostelfigurene i buearkaderne var gentaget i mindre størrelse, mens den tronende Kristus var gjort større og nu dannede midtpunktet i en

O. N. 1946

Fig. 16. Stubbekøbing. Altertavle 1618 (s. 274).

dommedagsscene med de frelste og de fortabte på siderne af korbuen. Billedet var groft malet og blev hugget væk til fordel for den underliggende, værdifuldere fremstilling.

8) O. 1520. †På *kolets hvælv*. Efter Kornerups indberetning malet af pavevåbnets kunstner. Det lykkedes kun at afdække en enkelt figur, Kristus i Gethsemane, i det vestre hvælv og et på buen derunder værende Kristushoved samt et skriftbånd med Matth. 26, 42. Billederne fjernet af hensyn til de underliggende dekorationer.

Efter restaureringen i 1882 er i skibet udført en række kalkmalede dekorationer.

INVENTAR

Alterbord, middelalderligt, muret op ad kolets østvæg, bagtil temmelig højt aftrappet. Højde 125 cm over nuværende gulv, bredde 2 m.

Alterbordspanel, renaissance, fra o. 1625. Forsiden har fire, siderne to rekt-

G.K.K. 1946

Fig. 17. Stubbekøbing.
Oblatæske (s. 275).

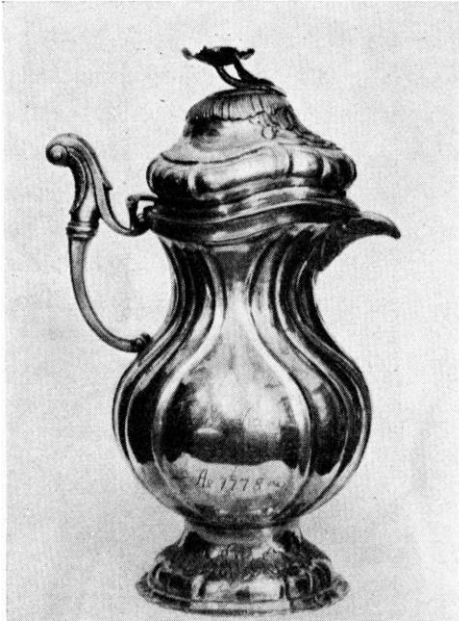
angulære fyldinger med profilerede rammestykker, fodlisten er glat med affasede kanter. Samtidig staffering, stærkt opfrisket; i felterne skabelonagtigt bladværk, på listerne sorte rankeslyng på lysebrun bund.

†*Alterklæder* nævnt i rgsk. 1) Skænket 1655. 2) Nævnt 1687, gammelt og fordærvet. 3) Skænket 1723 af Rasmus Rasmussen Scharvien, af rødt fløjl (sml. epitafium s. 282). 4) Skænket 1779, af fløjl med guldfrynser. Bevaret er en oval sølvplade med laurbærkrans og indskrift, ifølge hvilken klædet var en gave fra købmandsenken Margarethe Christierne Johnsen født Schmith, død

3. jan. 1778 og ifølge afdødes vilje besørget skænket ved sognepræsten Thomas Hee og byfoged Jørgen Scheel 6. juli 1779. Ophængt ved prædikestolen.

Altartavle (fig. 16) fra 1618, høj-renaissance. Det lave storstykke er tredelt, og de fire storsøjler har volutkapitæler, attisk profilerede baser og prydbælter med beslagværk. Fodstykket tredeles af udskårne konsoller, der bærer de to midterste søjler; under de to yderste søjler er der kun en lille, profileret plade. Fodstykkets midtfelt indeholder to fyldinger, yderfelterne har udsavede konturer og smykkes af beslagværk. Storgesimsen har glat arkitrav og kronliste med rundet, beslagværksprydet underside; over søjlerne er der bøjler med engle- og løvehoveder, og yderst på gesimsen står to engle. Topstykket består af to dele, hvoraf den nederste har samme bredde som storstykkets midtparti og indeholder to fyldinger flankeret af joniske søjler på høje postamentfelter; den øverste del indeholder en arkadefylding, hvis pilastre og bueslag er smykket med kvaderværk, og som flankeres af pilastre med kannelerede skafter og volutkapitæler over riflede postamentfremspring. Over den profilerede gesims er der en trekantgavl med fod- og topspir. Storvingerne har udskåret rulleværk og pryds- spir, de to sæt topvinger beslagværk med fligede bånd og ligeledes pryds- spir.

Nyere staffering på grundlag af renaissancefarver, men med bibeholdelse af de gamle indskrifter. I storstykkets felter står disse med meget dekorativ, gylden fraktur på sort grund, i midten nadverordene, mod nord de ti bud, mod syd dåbsbefalingen og Fadervor. I postamentfelterne står med gylden fraktur på rød grund: »An(n)o 1618 bleff denne Taffle opset udi Koning Christiani den 4. Thid, oc Dronning Sophiæ offuer Falster Regenterske. Var samme Tyd Bysens Pastor H. Anders Jensøn Besche, Borgemester Hans Hassenbart, Raad- mend Magnus Sonnickson oc Jeppe Jespersen, Byfogit Christen Pedersen«, på hængepladerne under de to yderste søjler ligeledes fraktur: »Mickel Jensen Kirckwirrer« og »Mads Rasmussen Kirckwirrer«, og herover har tidligere stået lensmanden Lauers Grubbes og hans hustru Anna Sparres navne²⁶. På arki- traven to skriftsteder med fraktur, 1. Pet. 2, 17 og Johs. 3, 16. I topstykkets to

O.N. 1946
Fig. 18. Stubbekøbing. Dåbskande 1778
(s. 277).

O. N. 1946
Fig. 19. Stubbekøbing. Dåbskande 1699
(s. 276).

felter er malet det danske og det mecklenborgske våben og i postamentfelterne derunder findes Christian 4.s og enkedronning Sophies valgsprog på latin (versaler), dansk og tysk (fraktur): »Regnum firmat Pietas, Gudfrygtighed gjør Riget fast« og »Deus suos non derelinquit, Gott vorlest die seinen nicht«. På topgesimsens arkitrav står med fraktur 1. Johs. 2, 2 og ovenover i postamentfelterne samme skriftsted på latin med versaler.

Altersølv. *Kalk* fra 1699, 21 cm høj. Sekstunget fod med tunget fodplade, graverede blomster og på den ene side påloddet et støbt krucifiks, sekskantet skaft og vandret midtdelt knop med store, ovale bosser; bredt bæger med stejle sider; mestermærke for Anders Jensen Scheel, Nykøbing (Bøje 2108). Samtidig, glat *disk* med påloddet krucifiksgruppe og samme mestermærke som kalken.

†*Kalk* og †*disk* nævnes 1597²⁷, muligvis det samme sæt, som 1699 kaldes aflægs og ubrugeligt (rgsk.). *Oblatæske* (fig. 17), middelalderlig, af sølv, cylinderformet (tvm. 7, højde 8 cm) med kegleformet låg, der ender i en knop; på hængsler og låg er stemplet »Maria« med minuskier, og i bunden er opdrevet en halvkugleformet fordybning til støtte for tommelfingeren. *Vinkande*, skænket 1674, glat, cylinderformet, 13 cm høj; legemet hviler på tre ben, der er formet som granatæbler, hanken er rund. Låget har gæk og en graveret bladkrans, hvori står givernes navne, Jørgen Rasmussen Kræsen og Anna Peders Daatter samt års-

tallet 1674; i bunden er indstempet en fransk lilje, muligvis Odense bymærke. † *Vinkande*, af tin, på $\frac{1}{2}$ pot, nævnes 1687 (rgsk.).

Sygekalk, skænket 1779, 12,8 cm høj, med profileret fod og knop med skarp kant; bægeret er indadsvunget under randen. På foden graveret: »Margarethe Christierne Jonsen Stubbekiøbing Anno 1779« og 1. Johs. 1, 7; mestermærke for Willads Nielsen Svingelberg i Stubbekøbing (Bøje 2673). Samtidig *disk-med* graveret cirkelkors og samme mestermærke som kalken.

Alterstager, senmiddelalderlige, 39 cm høje, med hvælvet, profileret fod, der hviler på tre tæer, cylinderskafte med midtring, bred, profileret lyseskål og lysetorn af jern.

Alterkrucifiks, 1700'rne, af træ, 32 cm højt; under figuren kranie og knogler. Nyt korstræ og nyere staffing, der dækker ældre farvelag.

**Røgelsekar*, middelalderligt, af malm. Den gennembrudte overdel er formet som et sekskantet spir med seks fremspringende spidsgavle, på hvilke der sidder en lille fugl. I NM.

Messehageler. 1) 1723, af rødt fløjle med kors og kanter af tungede guldbånd, en gave fra Rasmus Rasmussen Scharvien (sml. epitafium s. 282).

2) O. 1800, med kors og kanter af sølvbånd.

†*Messehageler*. 1) Nævnt 1597²⁷. 2) Skænket 1655, af rødt »risset« fløjle. 3) Gammel og fordærvet, nævnt 1687 (rgsk.).

Døbefont fra 1798, skænket af Peder Wiborg sammen med dåbsfad nr. 2, 90 cm høj, af norsk marmor. Foden, der hviler på en kvadratisk plint, er riflet over et karnisprofileret led, og ved overgangen til den glatte hals findes en rundstav. Den store knop smykkes af en krans af spidsovale blade, kummen er glat med en krans af palmetter på randen. Fonten stammer muligvis fra et københavnsk værksted (sml. Nakskov s. 108). Før restaureringen 1881—82 stod den i skibets nordøsthjørne (se †fontegitter s. 278), nu i koret.

Dåbsfade. 1) Skænket 1778, af sølv, ovalt, af knækket arbejde med profileret kant og på randen graveret: »Dette Fad gives til Stubbekiøbings Kirke til Wand Fad ved Daaben af Christian Samuel Kaalund Kiøbenhavn d. 24. September 1778«; Københavns bymærke og mestermærke for Christian Werum 1760 (Bøje s. 84); (sml. dåbskande nr. 2, s. 277).

2) 1798, af engelsk tin, rundt og glat med graveret kursiv på randen: »Denne Fond med Fad er givet til Guds-Huusets Prydelse af Peder Wiborg Anno 1798.«

†*Dåbsfad*, af messing, nævnt 1724 (rgsk.).

Dåbskander. 1) (Fig. 19) fra 1699, af messing, 30 cm høj. Formen er smuk og ejendommelig med indadsvunget fod, rundt legeme og høj, slank hals; låget har knop og gæk, hanken er flad og svunget. På siden er graveret en bladranke hvori årstallet og initialerne S C S M E S D L for giveren Søren Carstensen og hans hustru (rgsk.).

Fig. 20. Stubbekøbing. Skibets østfag med prædikestol, korgitter og korbuercrucifiks (s. 278).

Hude fot.

2) (Fig. 18) skænket 1778, af sølv, 28 cm høj. Knækket og svunget legeme med graveringer på foden og påloddet blomst på låget, lille tud og svunget hank. På siden er graveret årstallet 1778 og giverens navn, Christian Samuel Kaalund (se dåbsfad nr. 1, s. 276); Københavns bymærke og mestermærke for Christian Werum 1766 (Bøje s. 84).

† *Fontehimmel* nævnt 1694, da den hængtes højere op, »saa som det mørknede for præsten, naar daaben skulle forrettes« (rgsk.).

†*Fontegitter* fra 1798 (rgsk.), samtidigt med fonten, af slanke balustre, højest ved hjørnerne, hvis stolper bar små vaser. Gitteret var hævet et par trin over gulvet og stod i skibets nordøsthjørne indtil restaureringen 1881—82.²⁸

Korbuekrucifiks (fig. 20) fra o. 1520, sengotisk, et smukt og karakterfuldt nordtysk billedskærerarbejde. Hovedet, der bærer tornekrone, hælder frem over højre skulder, det magre ansigt er lidelsesfuldt, og munden står åben; kraftigt hår og skæg. Fødderne er korslagte, og lændeklædet har en snip foran og i højre side. Det samtidige korstræ, hvis midte er formet som en stamme med afhugne grene, har ottekantede endefelter med evangelistsymboler, stor glorieskive med cirkelkors og skriftbånd med I N R I. Nyere staffering.

Korgitter (fig. 20) o. 1620, høj-renaissance, med tofløjet dør i midten. Dørstolpernes forsider er beklædt med kannelerede pilastre, der har volutkapitæler og høje prydbælter med beslagværk. Selve gitteret har et gennemløbende postament med diamantbosser på fremspringene og glatte felter, et brystningspanel med arkadefyldinger adskilt af kannelerede pilastre og derover slanke, drejede balustre. Gesimsen har glat arkitrav og profileret, konsolbåret kronliste; over stolperne er anbragt skrårifledede kugler på profildrejede fodstykker. Den i nyere tid stærkt opmalede staffering ligner altertavlens; på arkitraven er med fraktur malet et skriftsted, Johs. 16,23. 1699 bekostedes gitterets staffering af Søren Carstensen (rgsk.).

Prædikestol (fig. 20) i bruskbarok med malet årstal 1634, skåret af Jørgen Ringnis. Stolen, der er meget lig prædikestolen i Nykøbing kirke (s. 225), har fem fag med nicheformede arkader, hvori der står statuetter af Kristus og de fire evangelister; på hjørnerne findes mindre nicher med evangelisttegnene, nichen i hjørnet nærmest opgangen er tom. Det svungne postament, hvis hjørnefremspring bærer diademhoveder, smykkes af beslagværk, som delvis skjules af de under figurerne anbragte bruskværkskartoucher med reliefskårne navne. Stolen har ingen frise, og gesimslistens pærestav tangerer arkadebuernes top-punkter; på hjørnerne mellem arkaderne sidder vingede englehoveder. Under hvert af stolens fag findes bruskværks hængestykker og under hjørnerne vingede englehoveder. Underbaldakinen består af s-svungne bøjler, der samles om en drejet kugle. Samtidig opgang, i hvis arkadefyldinger der står figurer af Moses, David og Salomon (?); arkaderne har beslagværk i pilastre og bueslag og flankeres af halspilastre med volutkapitæler. Under håndlisten findes en æggestav. Døren har to fyldinger, den øverste formet som en arkade med trekantgavl. De spinkle dørstolper har højt postament med bosser på forsiden og smykkes af slyngbånd og skællagte skiver; arkitraven er glat, og kronlisten bæres af konsoller. Døren krones af en bruskværksgavl, flankeret af putti med lidelsesredskaber. Rygpanelet består af en glat fylding mellem karyatider med volutarme og vrængemasker på skafterne. Himmelen svarer til Nykøbingstolens (s. 226).

Nyere staffering med en del guld og hvidt. I opgangens postamentfelter findes fraktur-skriftsteder på latin, Exod. 33 og Psal. 150, i dørens frise står årstallet 1634, og i dens fyldinger er bevaret oprindelige malerier af Kærlighed, Tro og Håb (på dørens indvendige side), hvis latinske navne står under figurerne med versaler. På rygpanelet findes også oprindelige malerier og indskrifter, øverst to ovale portrætter²⁹ af en mand og en kvinde og derunder en frakturindskrift med givernes navne, Lauritz Pedersøn Mønboe, borgmester i Stubbekjøbing, og hustru Anne Christensdaater samt årstallet 1634. I himmelens frisefelter Esaias 2,3 på latin med fraktur.

†*Prædikestol* nævnes 1530³⁰.

Stolestaderne stammer fra restaureringen 1881—82.

†*Stolestaderne* (fig. 4), der indtil restaureringen stod langs skibets sydvæg, var opsat 1762—65 af Christopher snedker og stafferet af maler Bisgaard (rgsk.). De var lukkede og havde udsavede gavle.

†*Lukkede stole*. 1) 1709, opsat i kapellet på nogle øde staders plads for Ditløf Flint (rgsk.).

2) Byfoged Mandels indlukte stol sammesteds, »opbyggt« 1724 og 1739 renoveret af maleren (rgsk.).

†*Præstestol*, omtalt 1791 som fire alen høj af hensyn til en åben begravelse under den (rgsk.).

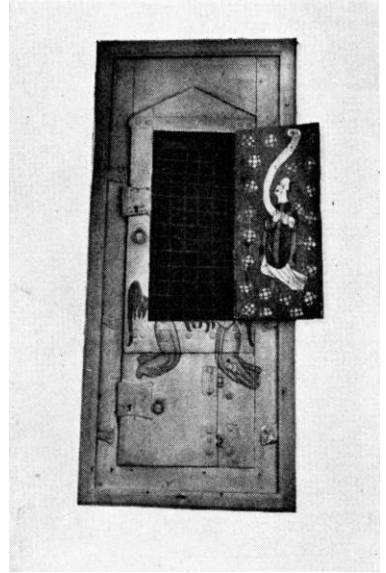
†*Skriftestole*. 1—2) Nævnt 1762, præstens i sakristiet, kapellanens i koret (rgsk.). 3) Anskaffet 1803 (rgsk.).

Dørfløj, o. 1700. Ydersiden har øverst en listeindrammet fylding, nederst en plade flankeret af udskårne volutter, indersiden er glat. I sakristiet.

†*Dør fløj*. 1840 gjorde snedker P. Knudsen et par dobbeltdøre med »Skaberanger« og en portal, som maledes af maler Hansen med karm, gerichter og to søjler med den derover værende frontespies (rgsk.).

Monstransskab (fig. 21) fra o. 1400, indmuret i væggen. I den glatte forside (hvis rammeliste er nyere) findes to låger, hvoraf den øverste er spærstikformet, den nederste rektangulær; i den øverste låge findes endnu een, bag hvilken der sidder et jerngitter. Lågerne har smedejernshængsler med store nagler og nyere kasselåse.

På skabets forside er på grå bund malet to engle, der holder en disk, hvor-

O. N.1944

Fig. 21. Stubbekøbing. Monstransskab o. 1400 (s. 279).

over hostien svæver, og på bagsiden af den øverste låge er på rød bund med gyldne stjerner malet en præst, der knæler med et langt skriftbånd i hænderne. Stafferingen på skabets forside er stærkt fornyet. Indmuret i korets østvæg, nær nordre hjørne.

†*Skab* til messeklæder nævnes 1690, da maler Jacob Blisteskov fik 2 mrk. for at staffere det (rgsk.).

†»*Halvkiste*«, malet, til alterklæderne, skænkedes 1724 af madame Elisabeth Lasson (rgsk.).

Orgelpulpiturer. 1) Fra o. 1625. Bevaret er kun to *egeffjæle med udkåret beslagværk og spor af samtidig staffing (i NM), samt to 152 cm høje, kannelerede søjler med korinthiske kapitæler og prydbælter med rankeværk, nu anbragt i koret.

2) Fra o. 1750. Bevaret er et panel, hvis rektangulære fyldinger indrammes af profillister og smykkes af karakterfulde malerier af Kristus og de 12 apostle. Pulpituret fjernedes ved restaureringen 1881—82³¹, og panelet er nu opsat på sakristiets vægge.

Orgel fra 1860, skænket af L. J. Benzon og C. F. Elvers, ombygget 1882³¹.

†*Orgler.* 1668 omtales »Stubbekiøbings Orgemester«, som leger på positiv³².

2) 1705 foræredes et orgel til kirken³³. 3) 1820 købtes et nyt orgel i Køge af hr. Bergmann for 1200 rdlr. (rgsk.); det blev efterhånden ødelagt af regnvand fra det utætte tag³¹.

†*Pengeblokke.* 1) Nævnt 1699, da Rasmus smed forfærdigede en ny lås og et overdække »til at forekomme listige Pratiouer og Tyveri« (rgsk.). 2) 1739 males »Strandblokken« (rgsk.). 3) Nævnt 1762 (rgsk.).

Lysekroner. 1) 1611. Spinkel stang med kugleled og ringe, flad hængeskugle og som topfigur en stor, flakt ørn. 2 x 6 enkle, s-svungne lysearme. På hængeskuglen graverede versaler med givernavnene Andreas Moritz og Magdalene Andersdatter i Stubbekiøbing samt to bomærkeskjolde med initialerne A M og M A D og årstallet 1611. Vestligst i skibet.

2) 1670. Kraftigt profileret stang med meget stor hængeskugle, hvis store, pæreformede hængesknop afsluttes med en drueklase; som topfigur Jupiter på ørnen. 2 x 6 s-svungne, stærkt nedhængende lysearme med små prydspir og derimellem seks prydbøjler med blomsterformede klokker. På kuglen er graveret to hjelmprydede skjolde med kursiv: »Hans Anderson Montros Scotus (Skotte), Borgemester Anno 1670« og »Margareta Jacobs Daater Williams Anno 1670«. Ophængt midt i skibet.

3) 1700'rne, af glas, med slebne prizmer³⁴. I sakristiet.

Lysearm (se fig. 5) fra 1698, et smukt og kraftigt arbejde, der er formet som en s-svunget akantusranke, hvis ender løber ud i en påfugl og en engel med lyseskål og indskriftskjold, hvorpå står med reliefversaler: »An(n)o 1698 den

X Dessemb(er) er den(n)e Arm gifen til Guds Ære af mig Schepper Tønnes Christensen Amager«. Ved prædikestolen.

†*Lysearm* var indtil 1698 anbragt ved prædikestolen, men blev dette år Hyttet til koret »til Skolebørnenes Fornødenhed at sætte Lys i om Vinteren til Froprædiken« (rgsk.).

Kirkeskib, femmastet fuldrigge fra 1924. To †*kirkeskibe* nævnes 1774³⁵.

†*Ligbåre*. 1694 blev kirkens store ligbåre sværtet og stafferet (rgsk.).

†*Ligklæde*. 1705 forærede kirkeværger et fint sort ligklæde med hvidt atlaskes kors (rgsk.).

Mindetavle fra 1779 over købmandsenke Margarethe Christierne Johnsen (se †alterklæde nr. 4, s. 274 og sygekalk, s. 276), død 3. jan. 1778, som lod Stubbekøbing kirkes alter, alterskammel og prædikestol med ny overklædning forsyne, hvilket skete efter hendes død ved sognepræst Thomas Hee og byfoged Jørgen Scheel 6. juni 1779. Oval sølvplade med laurbærkrans og sløjfe og graveret kursiv, navnet med versaler; derefter 1. Krøn. 16, 28—29. Ophængt ved prædikestolen.

Tårnur, nyt.

†*Tårnure* nævnes flere gange i regnskaberne, tidligst 1699, da uret stafferedes af Anders maler i Nykøbing. 1791 repareredes det for 100 rdlr. af urmager Smidt i Maribo, og 1856 anskaffedes et nyt ur. Det er muligvis værket af dette, der står i tårnets mellemstokværk.

Klokker. 1) »Femklokken« eller »tiklokken«. Om halsen en latinsk indskrift med minuskier: »Ave Maria gracia, ave beneigne(!) Jesu« (»hil dig du benådede Maria, hil dig velsignede Jesus«) (sml. Skjørringe, Fuglse hrd., Maribo amt). Tvm. 70 cm (Uldall 152).

2) O. 1500. »Pinkeren«. Uden indskrift, tv. 48 cm. (Uldall 134).

3) O. 1500. »Seigeren«; navnet angiver, at den har stået i forbindelse med sejerværket. Uden indskrift; tv. 105 cm (Uldall 134). 1719 nævnes, at den største klokke »sejeren« må omstøbes³⁶.

4) 1665. »Tolvklokken«, støbt af Hans Hynemøder. Latinsk indskrift med versaler, der meddeler, at i kong Frederik 3.s arve-regering, medens Hans Hansen var kgl. forvalter over Falster og Laaland, Caspar Jacobsen provst og sognepræst, Hans Andersen Montrose borgmester, Hans Wolsen Lage og Anders Fri rådmænd, Jørgen Danielsen og Jørgen Mathisen kirkeværger, blev denne malmklokke støbt af Hans Hynemøder fra Lybæk 21. nov. 1665; derefter initialerne MDHSB. På siden findes støberens mærke, en klokke med initialerne H M. Tvm. 108 cm.

1719 nævnes »bønklokken«, der muligvis er identisk med en af de her nævnte³⁶.

GRAVMINDER

Epitafium fra o. 1723 over Rasmus Rasmusen Scharvin, født i Riserøpe præstegård 1669, død 10. marts 1723 i sit alders 54. år. Bevaret er kun en blytavle, 30 x 20 cm stor, med et rimet gravvers. Oprindelig var pladen anbragt på en trætavle med gravskrift og meddelelse om, at afdøde havde skænket et alterklæde, alterdug og messehagel (se s. 274 og 276) til kirken³⁷.

†*Epitafier*. I præsteindberetningen 1706 nævnes tre epitafier. 1) Opsat 1620, over borgmester Hans Hansen Harte, (sml. †gravsten nr. 4, s. 287). 2) Opsat 1620, over rådmand Magnus Sønnichsen, (sml. †gravsten nr. 7, s. 288). 3) Opsat 1630, over borgmester Lauridtz Møenbo, (sml. †gravsten nr. 10, s. 288). 1774 nævnes seks epitafier³⁵. Til et af disse må den lille engel, som nu er anbragt i sakristiet, sikkert henregnes. 1859 nedtoges fire epitafier (rgsk.).

Gravsten. 1) (Fig. 22) o. 1568. Byfoged Jørgen Gultsmedt, død 1541, borgmester Niels Perss(en), død 16. aug. 1568, og deres hustru Anna, død 1559. Gotlandsk kalksten, 182 x ca. 87 cm, i ung-renaissance. Den tredelte stens nederste felt indeholder en rimet gravskrift med fordybet fraktur og enkelte versaler; det midterste felt har over en maske med akantusbladværk og blomster fire skjolde, deraf de to med bomærker, og i det øverste felt findes under tre kølbuer brystbilleder af de afdøde i fladbuenicher båret af snoede søjler; på rammen under arkaderne står initialerne B I G, N P og H A. Ved korets syddør.

2) 1602. Borgmester Christoffer Pedersøn Friis og hustru Magdalena Andersdaater (se nr. 4). Velbevaret figursten af rødbrun kalksten, 193 x 118,5 cm, med reliefversaler. Under en dobbeltarkade med knækkede, profilerede bueslag og joniserende pilastre knæler ægteparret vendt mod hinanden og foran dem deres fem børn, hvoraf tre ved kors er betegnet som døde; under bueslagene religiøs indskrift og som konsol under buesammenstødet en kartouche med den korsfæstede Frelser. Øverst på stenen en rulleværkskartouche med religiøs indskrift, Job 19, der holdes af to engle, hvorunder bomærke- og våbenskjold med initialerne C P F og M A D. Nederst på stenen indskrift, ifølge hvilken den er bekostet af borgmesteren og hans hustru 27. nov. 1602. I korgulvet.

3) O. 1602. Borgmester Hans Jensøn, død 9. juni 1602. Stenen er bekostet af Birithe Peders Daater, »som agter sig oc at hvile herunder naar Gud vil«. Grå kalksten, 196 x 120 cm, med reliefversaler; under gravskriften bomærke med initialerne H I B og langs randen en perlestav. I korgulvet.

4) O. 1609. Borgmester Christoffer Pedersen Friis (se nr. 2), død 30. juni 1609, og hustru Magdalena Andersdaater, død samt deres børn Herbert Friis, død 13. sept., og Kirstina, død 9. okt. 1602. Gråsort kalksten, 183 x 129 cm, med reliefversaler og religiøs randskrift med fordybede versaler. Gravskriften står i en kartouche, der holdes af en engel; i hjørnerne evangelisttegn, mellem

de nederste dødssymboler og to våbenskjolde, mandens med bomærke og initialer C P F, hustruens med en plante, der vokser op af et hjerte, og initialerne M A D. I korgulvet.

5) O. 1620. Andreas Moridtzen og hustru. Grå kalksten, 249 x 173 cm, med fordybede frakturindskrifter på tysk. Gravskriften står inden for en smal kartouchebort langs stenens rand. I midtfeltet relief af de afdøde i halv figur under dobbelt bueslag og krucifiks, derunder en oval kartouche med religiøs indskrift mellem to våbenskjolde, det venstre næsten udslidt, det højre med to modvendte hjerter, og nederst på stenen endnu et skriftfelt; i hjørnerne evangelistcirkler. I korgulvet.

6) O. 1626. Hans Jørgensøn [K]ræsing, født 1625, død 1626, to år gl. Gotlandsk kalksten, 220 x 130 cm, med delvis udslidt gravskrift med reliefversaler. Langs stenens kant rankebort, i hjørnerne evangelistmedailloner, foroven opstandelsen, forneden et kors, alt af ret groft arbejde. Nederst en rimet religiøs indskrift. Sml. †gravsten nr. 16, s. 288. I tårnrummet.

7) O. 1629. Mickel Tommesen, død 16. febr. 1620, borgmester Danniell Hansen Hasenhardt, død og begges hustru Karne Pedersdatter, død 5. nov. 1629. Gotlandsk kalksten, 175 x 95 cm, med reliefversaler. Gravskriften står i en kartoucheramme, der holdes af en engel. Nederst på stenen to skjolde med mændenes sammenskrevne initialer, i hjørnerne evangelistsymboler. Religiøs randskrift. I tårnrummet.

8) O. 1629. Tolder og rådmand Hieronimus Torchilsons, død 28. april 1629, 39 år gl., efter 10 års ægteskab med Anne Christensdaater.

Her under denne steen i løn
er skiult Hieron'mus Torchilsons
i Harslef fød mon være.
Hand tient' i verden adel god,
oc saa, for kongens toldboe stod,
oc raadmand her, med ære.

Der mand nu sexten hundred scref
oc ni oc tiufue, død hand blef
den aat' og tiund' aprilis.
Fortær hans krop, du sorte jord,
hans siæl doc høyt i himle choer
med fryd oc glæde hvilis.

Grå kalksten, 245,5 x 161,5 cm med reliefversaler. Stenen indrammes af en pyntelig, 26 cm bred kasetteværksbort med evangelistmedailloner i hjørnerne. I midtfeltet står den rimede gravskrift i en rulleværkskartouche, som holdes af en engel under en fladbue; nederst på stenen dødssymboler og to skjolde, mandens med bomærke og initialerne H T S, hustruens med Jesu-monogram og A C D. Religiøs randskrift med reliefversaler. Krydshugget bund. I koret.

9) O. 1630. Sortgrå kalksten, 222 x 137,5 cm, med ulæselige reliefversaler i en kartouche, der holdes af en engel i halv figur under et bueslag; religiøs randskrift med reliefversaler og hjørnefelter med evangelisterne, mellem de nedre

P. P. Adrian, Stubbekøbing fot.

Fig. 22. Stubbekøbing. Gravsten over Jørgen Guldsmid, død 1541, og borgmester Niels Perssen, død 1568 (s. 282).

saler og religiøs randskrift. I midtfeltet står gravskriften indfattet af en dråbe-bort, derover et englehoved, og nederst bomærkeskjold og Jesumonogram med de afdødes initialer, i hjørnerne skabelsen, dødssymbol, opstandelsen og livets krone. Krydshugget bund. I tårnrummet.

12) (Fig. 23) o. 1640. Jacob Willumsøn, født i Montros sogn i Skotland, død 19. sept. 1640, 44 år gl. og hans anden hustru Gundil Kastensdaater, død

□år gl., (sml. †gravsten nr. 12, s. 288). Rødbrun kalksten, 237 x 149 cm, med reliefversaler. Over en indskrifttavle, der flankeres af Troen med kors og kalk og Håbet med anker, er der et relief af de afdøde i halv figur under et dobbelt bueslag med bruskbarok englehovedkonsol; derover findes en oval med Kristus med verdenskugle og kors, flankeret af frugtboundter. Nederst på stenen to skjolde med bomærke og Jesumonogram samt de afdødes initialer; i hjørnerne cirkler med skabelsen, dødssymboler, opstandelsen og livets krone. Religiøs randskrift. Krydshugget bund. Samme værksted som nr. 10. I tårnrummet.

dødssymboler, mellem de øvre to skjolde, det ene med Jesumonogram, det andet med sammenskrevet H M S. I koret.

10) O. 1639. Grå kalksten, 250 x 176 cm, med helt udslidt indskrift. I midtfeltets øverste del findes relieffer i halv figur af en mand og to kvinder under tre rundbueslag, der bæres af englehovedkonsoller og har dødninghoveder i buevinklerne; derunder findes et udslidt indskriftfelt flankeret af Troen med kors og kalk og Håbet med anker, og nederst på stenen under årstallet 1639 står to engle, der holder tre udslidte skjolde; i hjørnerne skabelsen, syndefaldet, opstandelsen og livets krone. Samme værksted som nr. 12. På kirkegården, syd for kirken.

11) O. 1640. Jacob Nielsøn Lisse, født i Nørre Alsøe, død 9. nov. 1640, 62 år gl., og hustru Maren Olesdaater, født i Dalby, gift i 36 år (fem sønner, tre døtre), død 12. nov. samme år, 58 år gl. Stenen er bekostet af deres børn. Grå kalksten, 178 x 106 cm, med reliefver-

13) O. 1646. Peder Andersen, født i »Landt Holsten«, død i Stubbekøbing 5. marts 1646, 47 år gl., og hans to hustruer, Karen Pedersdatter, død 6. april . . . , og Dorette Christensdatter, død □. Grå kalksten, 192 x 125 cm, med reliefversaler. Over den stærkt slidte gravskrift er der et relief af de afdøde i trekvart figur under tre rundbuer med bruskbarokke englehovedkonsoller og i buevinklerne frugtbundter, fæstet til en snor, der er ophængt i ringe. Nederst på stenen tre skjolde, de to med Jesumonogram og initialerne K P D og D C D, det tredje med bomærke og P A S. Hjørnecirkler med ska-belsen, dødssymboler, opstandelsen og livets krone og religiøs randskrift. Krydshugget bund. Samme værksted som nr. 12. I tårnrummet.

M. M. fot.

Fig. 23. Stubbekøbing. Gravsten over Jacob Willumsøn, død 1640 (s. 284).

14) O. 1650. Mickel Hansøn »Kielfører« (kedelfører), født i Slesvig, borger og kirkeværge her i Stubbekøbing, død □, □ år gl., og hustru Wivicke Olufsdatter, født i Ellisholt i Brynby sogn i Skåne, død □, □ år gl. Ølandsk kalksten, 212 x 130—118 cm, med reliefversaler. Stenen svarer til nr. 12 og er fra samme værksted; nederst findes bomærkeskjolde med initialerne M H S og W O D. I tårnrummet.

15) O. 1650. Fragment af grå kalksten, 170 cm højt, med udslidt indskrift og hjørnemedalloner. Foran kirkedøren.

16) O. 1650. Fragment af rød kalksten, 185 x 112 cm, med ulæselige reliefversaler og derover et relief af en mand og to kvinder i halv figur under bueslag. På kirkegården.

17) O. 1650. Fragment af rød kalksten, 112 cm bredt. Bevaret er kun stenens øverste del med to figurer, en mand og en kvinde i halv figur under dobbelt bueslag båret af konsoller. Religiøs randskrift med reliefversaler. Samme værksted som nr. 12. Indmuret i nordre kirkegårdsmur.

18) O. 1650. Albretsøn. Rød kalksten, 165 x 77—ca. 75 cm, med stærkt slidte reliefversaler. På stenens øverste del ses en mand i halv figur under en rundbue, der bæres af kraftige konsoller og har englehoveder i buevinklerne. Under gravskriften bomærkeskjold og Jesumonogram. Religiøs randskrift. Rimeligvis fra samme værksted som nr. 12. I tårnrummet.

19) O. 1650., kromand, borger her i byen i ? år, født i Vegerløse, død ? sept. i sin alders 6? år, gift første gang med, datter af hr. Povel, fordum (. . sønner, een datter), anden gang med Anne Pedersdaater, datter af hr. Peder Kier, sognepræst (?) i Byllerup sogn (. . . børn). Stenen er bekostet af enken og børnene. Grå kalksten, 180 x 103 cm, med stærkt slidte reliefversaler. I hjørnerne cirkler med evangelisterne, mellem de øvre englehoved, mellem de nedre bomærkeskjold. Religiøs randskrift. Krydshugget bund. I tårnrummet.

20) O. 1650. . . . Rafvens, borger i Stubbekøbing, død 30. . . . 16?0, . . . år gl., og hustru Dorethe Clavesdatter, død □, gift i lire år (een søn). Stenen er bekostet af enken. Stærkt forvitret kalksten, 183 x 116,5 cm, med næsten ulæselige reliefversaler. I midtfeltet den opstandne Frelser mellem to skjolde, det ene med Jesumonogram og initialerne D C D, det andet med udslidt bomærke; i hjørnerne evangelisttegn og langs stenens kant en bort af slyngbånd. Religiøs randskrift. I koret.

21) O. 1652. Rasmus Bertelsøn, født i Holsten, død 28. aug. 1652, 35 år gl., og hustru Jehanne Ras[musdatter], død 1643. Grå kalksten, 210 x 126 cm, svarende til nr. 12, dog er bueslagene ført helt op til stenens rand, medaillonen i buevinklen erstattet af et timeglas og englen mellem bomærkerne forneden af et dødningshoved mellem initialerne R B S og I R D. Krydshugget bund. I tårnrummet.

22) O. 1658. Christen. . . bsøn, død 23. . . . 1658, Jørgen Mathisøn, død . . . , og Anna Pederdatter, som har bekostet stenen. Stærkt forvitret, rød kalksten, 160 x 95 cm; gravskriften står med udslidte reliefversaler langs stenens rand. I midtfeltet findes en fremstilling af den opstandne Frelser samt en ulæselig indskrift. I hjørnerne evangelistcirkler. I tårnrummet.

23) O. 1664. Rådmand Niels Pedersøn Skricke, død 19. okt. 1664, 64 år gl., og hans to hustruer Dorete Clavdaater, død 8. dec. 1639, 45 år gl., og Jehanne Olesdaater, død Rød kalksten, 194 x 134 cm, med reliefversaler. Gravskriften står i en kartoucheindrammet tavle midt på stenen, og herover findes endnu en kartouche med skriftsted, Ezechiel 32, 12, som forklaring til Ezechiels syn, der er fremstillet øverst på stenen. I hjørnerne medailloner med syndefaldet, korsfæstelsen, Samson med byportene og Jonas i hvalfiskens gab; de to øverste medailloner hviler på konsoller. Mellem de nederste findes tre skjolde, de to med Jesumonogram, det tredje med kronet kors under de afdødes initialer. Religiøs randskrift. Krydshugget bund. I tårnrummet.

24) 1600'rne. Glat, grå kalksten, ca. 254 x 152 cm. I koret.

25) 1600'rne. Rød kalksten, 190 x 140 cm, med ulæselige reliefversaler. På kirkegården.

26) O. 1718. Handelsmand Jespersen, født 21. juli 1672, død 17. aug. 1718.

Rød kalksten, 190 x 138 cm, med fordybede versaler og lang, rimet gravskrift. Stenen har tungebort og hjørnerosetter, mellem de øverste Jesumonogram, mellem de nederste dødssymboler. I tårnrummet.

27) O. 1810. Sandsten, 188 x 94 cm, med udslidt indskrift og fordybninger i hjørnerne til indsatte, nu forsvundne, rosetter. På kirkegården.

28) O. 1810. Smedemester Pedersen. Sandsten, 191 x 93 cm. På kirkegården.

29) 1811. Licentiat medicinae og distriktskirurg Nicolai Gottfried Jacob Koch, født i Altona 18. jan. 1749, død i Stubbekiøbing 24. marts 1811, gift 19. nov. 1779 med Cathrine Marie Benzon, der bekostede stenen. Ølandsk kalksten, 160 x 80 cm. Gravskrift og religiøst vers med fordybede versaler og fordybet rammestreg langs stenens kant. På kirkegården, i sydvestre hjørne.

30) O. 1812. Ch. Dorthea Myller, født i Nyekjøbing på Falster 1. marts 1730, død i Stubbekiøbing 1. jan. 1812. Sandsten, 140 x 80 cm, med fordybede versaler. På kirkegården, syd for kirken.

31) O. 1814. Postmester Samuel Halvardus Nicolay Jæger, født 1749, død 11. jan. 1814. Randprofileret sandsten, 148 x 85 cm, med fordybede versaler. På kirkegården, i sydvestre hjørne.

32) O. 1821. Byfoged Johan Nicolai Canariis, født 17. nov. 1764, død 24. aug. 1821. Oval sandsten, 89 x 72 cm, med fordybet kursiv. På kirkegården, syd for kirken.

33) O. 1824. P. Wiberg, død 18. sept. 1824. Sandsten, 196 x 124 cm, med fordybet kursiv. På kirkegården, syd for kirken.

†*Gravsten.* I en indberetning fra 1880'erne nævnes ialt 52 gravsten, af hvilke en del rimeligvis er identiske med de ovennævnte fragmenter, ligesom de på s. 282 nævnte tre †epitafier muligvis er opført som gravsten.

1) O. 1590. Hans Jacobsøn, død 17. juni, og Christen Jacobsøn, død 24. aug. 1590.

2) O. 1594. Jens Matsøn, skolemester i Stubkiøbing, død 9. sept. 1594.

3) O. 1599. Christen Jacobsøn, død den 16., og Friderich Lavfversøn, død den 18. aug. 1599. Stenen var bekostet af forældrene, Jacob Christensen, borger i Stubekiøbing, og Marren Rasmusd(atter).

4) O. 1600. Borgmester Hans Hasenhart, død 16□, og hans to hustruer, Marren Knudsdaater, død 30. maj 1593, og Anna Brings, død 16□. (Sml. †epitafium nr. 1, s. 282).

5) O. 1602. Magnus Sønicksens tre børn, Kirstina Sønicksendaater, død 20. juni 1598 syv fjerdingår gammel, Hans Sønicksen, død 19. aug. 1600 fem fjerdingår gammel og Sønike Sønicksen, født 7. nov. 1599, død 18. sept. 1602.

6) O. 1604. David Willomsøn, død 27. maj 1604. Stenen var bekostet af hans efterlevende ægtefælle Marine Tomisdaater og hendes anden mand Rasmus Lafritzøn, borger i Stubbekiøbing.

7) O. 1616. Margrethe Rostorps, salig Hans Rostorps Daater til Bardevig, død 18. nov. 1616. Stenen lagdes af hendes mand, Magnus Sonicksøn, som døde 1. aug. 1624 og begravedes sammen med sin hustru (sml. †gravsten nr. 5, s. 287 og †epitafium nr. 2, s. 282).

8) O. 1618. Marine Hans Søfrensøns, død . . dec. 1618.

9) 1619. To småbørn, Daniel Sandersøn og Anne Sandersdaater. Rimet gravskrift.

10) O. 1620. Peder Jørgensøn Mønboo, borger i Stubbekjøbing, død 16. . . . mber 1620, og hustru. Deres søn Lavris Pedersøn Mønboe bekostede stenen. (Sml. †epitaf nr. 3, s. 282).

11) O. 1629?. Anders Boesen, død 1629, samt to andre sønner af kapellan Bo Hansen (Falster) og Ane Andersdatter (Beske). Et fragment af stenen lå endnu 1854 i korgulvet³⁹.

12) 1634. Hillebrand Anderson, borger i Stubkiøbing, født i Skotland, død 19 1629, 46 år gammel, og hustru Gunder Kastens(datter) død 16□. Stenen var bekostet 1634 af Jacob Willemsøn, Gunder Kastensdatters anden mand. (Sml. gravsten nr. 12, s. 284).

13) O. 1637. To af Jørgensøns Smid og Sidsel Christendaaters børn, Anna Hansdaater, død 1637, og Karen Hansd(atter), død 1630.

14) O. 1648. Oluf Micelsen, død 9. dec. 1648 i sit alders 18. år.

15) 1650'erne. Peder Bremmer, borger i Stubekiøbing, død og hans to hustruer, Anne Jacobsdaater, med hvem han var gift i 1 år, 8 måneder og 10 dage (en datter), død 2. jan. 1652, 21 år, 9 måneder og 1 uge gammel, og Maren Hansdaater, død □.

16) O. 1665. Sophia Jørgensdatter, født i Stubkiøbing og død 12. okt. 1665, 9 uger gammel, Rasmus Jørgensen Kr[ae]sing, født i Stubkiøbing og død 2. marts 16 . . . , . . . år, fire uger gammel, og Mette Jørgensdaater, født i Stubkiøbing, død 26. febr. . . . i hendes alders ti uger. Stenen var bekostet af forældrene, Jørgen Rasmusen Kraesing og Anne Pedersdaater. (Sml. gravsten nr. 6, s. 283).

17) 1676. Borger og handelsmand Hans Sythes, død 16. jan. 1676, hans første hustru Maren Bremers og deres lille Maren Bremersdatter, død 8. febr. 1672, 8 dage gammel. Stenen var bekostet af hans anden hustru Susanna Engberg 29. maj 1676.

Kisteplade. O. 1810. Karen Staal, datter af Andreas Nicolay Berrig, tolder i Stubbekøbing, enke efter »Hoff Agent« Ditlev Staal, handelsmand i Stubbekøbing, født 29. jan. 1748, død 27. marts 1810 (15 børn, deraf syv døde). Oval blyplade, 36 x 23 cm, med graveret kursiv. Oprindelig i det såkaldte Scheels kapel (se †begravelse nr. 4), nu i præsteværelset.

†Begravelser. 1) I koret skal have været en åben begravelse tilhørende

landsdommer Andreas v. Engberg til Ravnstrup, 1679 adlet Meyercrone efter sin hustru Ottilie Meyers broder Henning Meyercrone, død 1690. I begravelsen fandtes en læderbetrukket *kiste* med skelettet af en mand iført gyldenstykkets hue; kisten var smykket med ulæselige indskriftplader, Meyercrone'ske *våbenskjolde og våbenprydede *messingsøm. Nu i Nationalmuseet.

2) 1698 lod sognepræsten mag. Birch forfærdige en muret begravelse i koret med plads til sig selv og sin hustru (rgsk.).

3) Familien Benzons åbne begravelse under fonten, nævnt første gang 1737, da byfoged Benzons lille søn blev nedsat (rgsk.). I 1880'erne³⁸ omtales yderligere følgende: Christian Nielsøn Benzon, byfoged i Stubbekjøbing, født 1699, død 31. jan. 1765, gift først med Maren Nielsdatter Cheldorph, enke efter hr. Lauritz Kaalund, viet 19—1723, født 1696, død 22. april 1735. Gift anden gang 10. okt. 1738 med Gjørvel Cathrine Bilsøe, født 1717, død 19. febr. 1740. Tredie gang gift med Dorothea Margrethe Buch, født 1724, død 4. juni 1804. Christian Benzon, søn af Christian Nielsøn Benzon i dennes tredie ægteskab, født 18. dec. 1748, død 4. okt. 1781. Gift med Johanne Christine Brasen, død 1780 og Margrethe Maria Busch, død 1. okt. 1781. Postmester Niels Benzon, broder til Christian Benzon, født 5. okt. 1747, død 1. jan. 1803.

4) I en muret begravelse, kaldet Scheels kapel, nævnes i 1880'erne³⁸ følgende: Engel Kirstine Staal, 1744—1759, Anna Staal, født Flindt, 1711—1771, Henning Scheel, søn af Jørgen Scheel og Chatrine Scheel, 1758—1780, Jørgen Scheel 1713—93, og Karentine Staal, 1776—1797.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1677—1778, 1772—1819 (kirkeinspektionsarkivet, LA); 1703—55 div. år, 1813—74 (stiftøvrighedsarkivet, LA). — Regnskabsbilag 1730—32, 1739—41, 1742—61 (stiftøvrighedsarkivet, LA). Synsprotokoller 1803—55 (provstearkivet, LA). — Kollekten til Stubbekjøbing Kirkes Taarn 1786 (LA). — Dokumenter og Breve for Herrederne 1464—1762 div. år; Jordebøger, Herredsbøger og Dokumenter vedrørende Gejstlighedens og Kirkernes Indtægter m. m. 1571—1690 div. år; Dokumenter og Breve for hele Stiftet 1579—1762 div. år; indkomne Sager Købstædernes Kirker og Skolevæsen vedkommende 1804—44, (stiftøvrighedsarkivet, LA). — Museumsindberetninger af Hans Storck 1882, Mogens Clemmensen 1911, O. Norn og Gertrud Købke Knudsen 1944 og Aa. Roussell 1947.

N. L. Høyen: Notesbog XII. 1832. S. 49 (NM). — Worsaae: Notesbog VII. S. 45 f. (NM). — J. Kornerup: Notesbog XII. 1859. S. 28 ff, 34 ff og 38 (NM). — V. Koch: Notesbog IV. 1893. S. 92 f. (NM).

J. Kornerup: Kalkmalerier i Stubbekjøbing Kirke, i Aarb. for nord. Oldk. og Hist. 1884. S. 97—106. — Kr. Nyrop: S. Eligius, i Aarb. for nord. Oldk. og Hist. 1899. S. 155—66. — H. C. Bering Liisberg: Stubbekjøbing gennem Tiderne. 1912. — C. Strandgaard: Stubbekjøbing i AarbLollFalst. 1936. S. 1—35. — Anthon Fuglsang: Vægmalet i Stubbekjøbing Kirke, i AarbLollFalst. 1936. S. 36—38.

Historik. ¹ Danske Atlas VI, 530 omtaler S. Annas kapel, hvorefter kirken har navn. ² Bering Liisberg, s. 30. ³ Repertorium 2. R. nr. 1816, 8. dec. 1464. ⁴ Bering Liisberg, s. 32. ⁵ Frederik I.s danske Registranter, s. 432. ⁶ Repertorium 2. R. nr. 8432. ⁷ Bering Liisberg, s. 83. ⁸ Kancelliets Brevbøger 2. aug. 1576, 22. aug. 1585 og 28. juli 1595; Hjelholt, s. 109 og 200. ⁹ Kancelliets Brevbøger 2. aug. 1576. ¹⁰ Kollekten til Stubbekøbing Kirkes Taarn (LA). ¹¹ AarbLøllFalst. 1936. S. 13. ¹² Smst., s. 34.

Bygning. ¹³ Ses på et gammelt fotografi i NM. ¹⁴ Breve fra konduktøren, arkitekt V. Ahlmann, til Storck (NM). ¹⁵ DK. Sorø, s. 41. ¹⁶ Indberetning af Storck 1882 (NM). ¹⁷ Brev fra Ahlmann til Storck 1. april 1881 (NM). ¹⁸ Rhode, s. 174. ¹⁹ Raadstueprotokoller og Breve (LA); Bering Liisberg, s. 88 (tegning). ²⁰ Brev fra Ahlmann til Storck 1. april 1881 (NM). ²¹ Se note 8. ²² Kancelliets Brevbøger 31. juli 1603. ²³ Aarb. for nord. Oldk. og Hist. 1884. S. 99.

Kalkmalerier. ²⁴ Aarb. for nord. Oldk. og Hist. 1884. S. 101. ²⁵ Smst. 1899. S. 155.

Inventar. ²⁶ Bering Liisberg, s. 87. ²⁷ Smst., s. 85. ²⁸ Smst., s. 81. ²⁹ Danske malede Portrætter IX, 213. ³⁰ Bering Liisberg, s. 30. ³¹ Strandgaard, s. 22. ³² Jordebog for Falsters Sønder-Herred, i Jordebøger, Herredsbøger og Dokumenter vedrørende Gejstlighedens og Kirkernes Indtægter m. m. 1571—1690 (LA). ³³ Rhode II, 174. ³⁴ Tegning i Ældre nordisk Architektur 5. Saml. 3. R. ³⁵ Danske Atlas VI, 530. ³⁶ Dokumenter og Breve for hele Stiftet 1579—1762 div. år (LA). ³⁷ Bering Liisberg s. 263. ³⁸ Storcks samling, NM Arkiv. ³⁹ Barfod: Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie. 1854. S. 19, note 2.